

LEADER

Lokale Ontwikkeling Strategie

2023-2027

Krimpenerwaard

Inhoud

1 Totstandkoming en status Lokale Ontwikkeling Strategie	3
1.1 Beschrijving van het proces	3
2 Gebied	5
2.1 Begrenzing en beschrijving van het gebied	5
2.2 Gebiedsanalyse	7
2.3 Krachtenveldanalyse	11
3 Strategie	13
3.1 Strategie, thema's en algemene doelstellingen, inclusief visie daarop	13
3.2 Relatie Lokale Ontwikkeling Strategie en overige relevante programma's	15
3.3 Resultaten	16
4 Activiteitenplan	17
4.1 Uitvoering van projecten	18
4.2 Samenwerking	18
4.3 Aanjaagactiviteiten in het gebied	19
4.4 Deskundigheidsbevordering	19
4.5 Communicatie	20
4.6 Administratie	21
5 Organisatie	22
5.1 Positie, taken en bevoegdheden Lokale Actie Groep	22
5.2 Profiel en samenstelling Lokale Actie Groep	23
5.3 Organisatie van de uitvoering	24
6 Financiering	26
6.1 Begroting	26
6.2 Dekkingsplan	26
7 Beheer- en toezichtregeling/beschrijving van de openstellings- en selectieprocedure	28
7.1 Werkwijze Lokale Actie Groep en verantwoording	28
7.2. Wijze van openstellen en plafond bepalen	28
7.3. Selectiecriteria en selectieprocedure steunaanvragen	29
7.4. Monitoring	32
7.5. Effectmeting en evaluatie	32
Bijlage 1	34
Bijlage 2	35
Bijlage 3	36

1 Totstandkoming en status Lokale Ontwikkeling Strategie

1.1 Beschrijving van het proces

Inleiding

Deze Lokale Ontwikkeling Strategie (LOS) Krimpenerwaard is geschreven in het kader van het LEADER programma dat onder het Nationaal Strategisch Plan (NSP) 2023-2027 zal worden uitgevoerd. Het NSP is onderdeel van het Europese Gemeenschappelijke Landbouwbeleid en verwoordt de ambitie van Nederland voor de ontwikkeling van het platteland. Het LEADER-programma stimuleert een vanuit de gemeenschap geleide lokale ontwikkeling en beoogt bij te dragen aan de plaatselijke ontwikkeling van plattelandsgebieden. Om in aanmerking te komen voor de status “LEADER-gebied” dienen gebieden een Lokale Ontwikkeling Strategie op te stellen samen met de stakeholders in het gebied. Deze LOKALE ONTWIKKELING STRATEGIE is geheel volgens de LEADER aanpak (bottom-up, in samenwerking, integraal, multi sectoraal, innovatie en publiek/privaat) tot stand gekomen, waarbij we nadrukkelijk aandacht hebben besteed aan het betrekken van jongeren bij het gebiedsproces en deze strategie. Immers de jeugd heeft de toekomst. We stellen dan ook met trots dat deze strategie door, voor en van de inwoners, ondernemers en organisaties in de Krimpenerwaard is.

Organisatie en uitvoering van het proces

Gemeente Krimpenerwaard heeft gereageerd op het signaal van de Plaatselijke Groep LEADER Polders met Waarden (2014-2020) dat er in het gebied animo is voor een LEADER programma in Krimpenerwaard voor de periode 2023-2027. De gemeente heeft als penvoerder voor het gebied in het voorjaar van 2022 een aanvraag ingediend om aanspraak te maken op budget voor de voorbereidingskosten LOKALE ONTWIKKELING STRATEGIE. De gemeente heeft het proces gefaciliteerd, maar de organisatie van het gebiedsproces is bottom-up uitgevoerd door een publiek-privaat initiatiefteam (samenstelling: zie bijlage 1) dat in het najaar van 2022 is gestart met de voorbereidingen voor het gebiedsproces. Het team, bestaande uit zowel ambtenaren van gemeente Krimpenerwaard, alsook van Hoogheemraadschap Schieland en de Krimpenerwaard, agrariërs, vertegenwoordiger vanuit de Recreatie & Toeristische sector en een MKB ondernemer, werd ondersteund door een externe LEADER professional. De start van dit proces sloot naadloos aan op de afsluiting van het POP3 LEADER programma Polders met Waarden, waarvoor op 21 december 2022 de laatste projecten zijn ingediend en beoordeeld.

De uitvoering van het proces bevatte verschillende elementen. Enerzijds waren er activiteiten om het gebied te informeren over en activeren om te participeren in het komende LEADER programma en anderzijds waren deze activiteiten bedoeld om informatie en behoeften op te halen vanuit het gebied om zo op participatieve wijze vorm te geven aan de Lokale Ontwikkeling Strategie. Een bottom-up proces met als resultaat een LEADER programma door en voor het gebied, gericht op het gebied en de specifieke wensen en kansen die er liggen en rekening houdend met de belemmeringen en bedreigingen die er zijn.

De partijen en belangengroepen die bij de totstandkoming van deze strategie betrokken zijn, vertegenwoordigen natuur- en landschapsorganisaties, de agrarische sector, de recreatie- en toeristische sector, het midden- en klein bedrijf, maatschappelijke organisaties, overheden. Ook hebben we actief gezocht naar manieren om de jongeren te betrekken en hebben burgers uit naburige stedelijke omgeving hun bijdrage geleverd. Een uitgebreide beschrijving van deze verschillende belangengroepen is opgenomen in de krachtenveldanalyse (hoofdstuk 2).

Deskresearch

In de Krimpenerwaard zijn in de achterliggende jaren diverse visies over de toekomst van de Krimpenerwaard opgesteld en zijn diverse gebiedsprocessen doorlopen, zoals o.a. het burgerinitiatief Strategische visie Krimpenerwaard van professor Riek Bakker (2016), gevolgd door Panorama Krimpenerwaard (2018), Landschapsinclusieve Landbouw Pilot Krimpenerwaard door het College van Rijksadviseurs (2020), de Proeftuin Krimpenerwaard 2018-2022), de Veenweideaanpak Krimpenerwaard (2019-2022), de diverse visie van stakeholders, het Coalitieakkoord van gemeente Krimpenerwaard (2022- 2026) en de verschillende beleidsdocumenten die betrekking hebben op de ontwikkeling van de Krimpenerwaard, het Nationaal Strategisch Plan etc. Al deze documenten tezamen hebben eveneens bijgedragen aan deze LEADER strategie.

Gebiedsbijeenkomsten

Op 16 januari 2023 vond de LEADER startbijeenkomst plaats. De uitnodiging hiervoor is breed uitgezet via social media, de gemeentepagina in het regionale weekblad en via de netwerken van de verschillende stakeholder-groepen. Er waren ruim 70 personen aanwezig, vanuit verschillende sectoren en vanuit het gehele gebied afkomstig. In groepen hebben de aanwezigen hun “ideale Krimpenerwaard” geschetst en vervolgens de dialoog gevoerd hun behoeften en ambities, over welke stappen er nodig zijn om deze ambities en idealen te realiseren. Ook is deze avond met alle aanwezigen een start gemaakt met de SWOT-analyse. Het initiatief team heeft vervolgens een verdiepingsslag gemaakt en op basis van de uitkomsten van deze avond de contouren voor kansrijke thema’s geschetst.

Een tweede moment waarop het initiatiefteam tijdens een gebiedsbijeenkomst in gesprek ging, was op 27 maart 2023. Tijdens deze avond is nader ingezoomd op de kansen en mogelijkheden die LEADER biedt voor een van de thema’s die uit de eerste participatie naar voren kwam: De waarde(n) van de Krimpenerwaard op de kaart. Dit leverde een scherper beeld van de behoeften op en dieper wederzijds begrip hoe LEADER hier van betekenis in zou kunnen zijn.

Een derde bijeenkomst vond op 8 mei 2023 plaats. Tijdens deze bijeenkomst is het concept LEADER programma besproken met de stakeholders en ook deze feedback is verwerkt. Tevens is besproken wat potentiële aanvragers kunnen doen ter voorbereiding op de openstelling van het LEADER programma, zodat zij er klaar voor zijn als het programma van start gaat.

Input vanuit deelname aan verschillende gebiedsbijeenkomsten en gesprekken met stakeholders. Deze bijeenkomsten en gesprekken vonden plaats in de periode van september 2022 t/m april 2023, bijvoorbeeld tijdens bijeenkomsten met boeren, waaronder het Agrarisch Jongeren Kontakt, in het kader van het NPLG proces. (10 en 13 oktober, 15 november en 6 december). Ook hebben we de informatie die tijdens de door het Hoogheemraadschap Schieland en De Krimpenerwaard georganiseerde Werkplaatsessie van 3 april 2023 verwerkt in deze strategie. Speciale aandacht hebben we besteed aan het actief betrekken van jeugd bij ons proces: Op 12 april 2023 hebben we een workshop gegeven aan middelbare scholieren van het GeminiCollege waarbij de jongeren gebrainstormd hebben over de wat zij belangrijk vinden voor de plaats waar zij wonen en leven. Daarnaast is de Jongeren Klankbord groep die naast de gemeenteraad actief is, betrokken.

De concept LOKALE ONTWIKKELING STRATEGIE is met omliggende gemeenten en het waterschap besproken, waarbij tevens aan de orde kwam op welke wijze zij betrokken zullen zijn bij het LEADER programma.

Status van de Lokale Ontwikkeling Strategie

Dit document is een concept dat op 9 mei 2023 ter goedkeuring aan de LEADER beoordelingscommissie van Provincie-Zuid Holland wordt voorgelegd. Na vaststelling door Gedeputeerde Staten van Provincie Zuid-Holland is deze Lokale Ontwikkeling Strategie definitief. Naar verwachting is dat medio 2023.

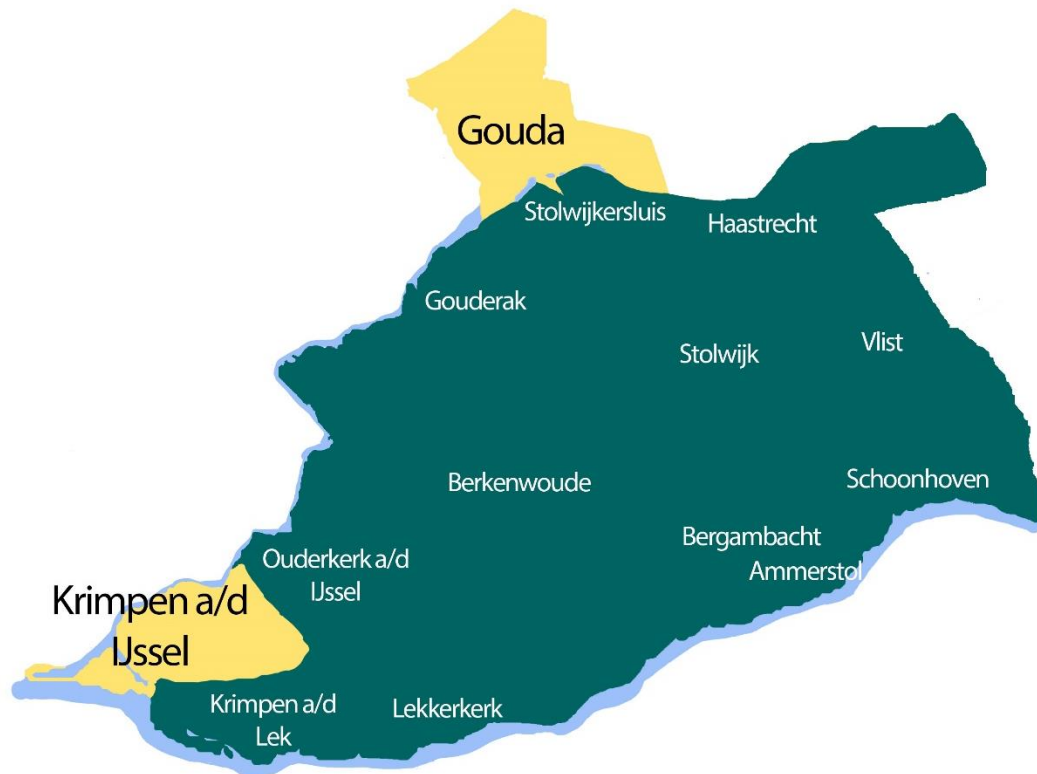
Verklarende lijst met afkortingen:

LAG	Lokale Actie Groep (synoniem voor LAG = Plaatselijke Groep)
LEADER	Liaison Entre Actions de Développement de l'Économie Rurale
LOS	Lokale Ontwikkeling Strategie
NSP	Nationaal Strategisch Plan
NPLG	Nationaal Programma Landelijke Gebied

2 Gebied

2.1 Begrenzing en beschrijving van het gebied

Deze LOKALE ONTWIKKELING STRATEGIE heeft betrekking op de Krimpenerwaard. Dorpen en steden in de Krimpenerwaard zijn: Krimpen aan den IJssel, Schoonhoven, Bergambacht, Stolwijk, Ammerstol, Haastrecht, Berkenwoude, Lekkerkerk, Krimpen aan de Lek, Vlist, Gouderak en Ouderkerk aan den IJssel. Een klein stukje van het gebied ten zuiden van Gouda in de Krimpenerwaard nabij Stolwijkersluis behoort sinds 1964 bij de gemeente Gouda¹. Dit stukje valt wel binnen de contouren van het LEADER gebied. Gezien het stedelijke karakter van zowel Krimpen aan den IJssel als Gouda, vallen deze kernen buiten de contouren van het LEADER gebied. Wel wordt inhoudelijk samengewerkt in het kader van de versterking stad-land relaties. Zonder medewerking van de stedelijke gebieden is het immers niet mogelijk om de relatie tussen stad en platteland te verstevigen!

(bron: www.indekrimpenerwaard.nl)

Belangrijkste redenen om deze gebiedsbegrenzing te kiezen:

- Coherentie qua identiteit, cultuurhistorie, landbouw, natuur-en landschap, economische activiteiten
- Natuurlijke begrenzing ten zuiden door de rivier de Lek en aan de noordkant door de Hollandse IJssel en een provinciale grens aan de oostkant van het gebied
- Voldoende kritische massa om beweging in gang te brengen, maar nog wel de juiste schaal in verhouding tot het beschikbare budget. Hierdoor kan het LEADER-budget op efficiënte en effectieve wijze worden benut.
- Krimpenerwaard is een van de prioritaire gebieden in de veenweide strategie Zuid-Holland, wat mogelijkheden biedt om meekoppelkansen via LEADER te versterken.

Het oppervlakte van het LEADER gebied beslaat ca. 16.225 hectare. Gemeente Krimpenerwaard heeft afgerond een totale oppervlakte van 16.131 hectare, waarvan 14.832 land en 1.299 water. Stolwijkersluis heeft een totale oppervlakte van 94 hectare, waarvan ruim 75% land en minder dan 25% water.

¹ Bron: Enderink, Sander i.s.m. Streekmuseum Krimpenerwaard, "Het Krimpenerwaardboek" p. 18, 2017, Krimpen a/d IJssel

Aantal inwoners per 1 januari 2023² in het LEADER gebied bedraagt 57.515. Deze inwoners zijn als volgt over de verschillende kernen verdeeld:

Gemeente	Kern	Aantal inwoners
Krimpenerwaard	Schoonhoven	13.380
	Bergambacht	7.100
	Stolwijk	5.422
	Ammerstol	1.700
	Haastrecht	4.375
	Berkenwoude	1.713
	Lekkerkerk	7.790
	Krimpen a/d Lek	6.525
	Vlist	645
	Gouderak	2.580
	Ouderkerk a/d IJssel	5.840
Gouda	Stolwijkersluis	445
Totaal LEADER gebied		57.515

De Krimpenerwaard is een poldergebied in de provincie Zuid-Holland, dat zich uitstrekt tussen de rivieren de Lek, de Hollandse IJssel en de Vlist. Het oudhollands cultuur landschap van de Krimpenerwaard heeft een rijke cultuurhistorie en is van grote waarde voor landbouw, natuur en recreatie. Het gebied is in de middeleeuwen ontgonnen. Dit heeft geleid tot een kenmerkend verkavelingspatroon van smalle percelen met lange sloten, dijken en kades. De vele historische boerderijen, molens en kerken in het gebied getuigen van deze geschiedenis. De Goudse kaasmarkt, die al sinds de 17e eeuw gehouden wordt, is ook voor de Krimpenerwaard een belangrijk onderdeel van de cultuurhistorie. De Krimpenerwaard is een belangrijk onderdeel van het Groende Hart.

De Krimpenerwaard bestaat uit laaggelegen veenpolders in een rivierengebied, met de kenmerkende verkaveling van een slagenlandschap. Dat landschap is van grote waarde voor zowel de agrariërs als de inwoners van het gebied. Op dit moment zijn de agrarische bedrijven voornamelijk melkveebedrijven. Deze bedrijven benutten het grootste deel van het land en onderhouden daarmee ook het karakteristieke landschap. In de achterliggende jaren is actief gewerkt aan verschillende programma's voor een vitale toekomst van het gebied. Zo zijn daar o.a. trajecten gestart in het kader van Proeftuin 'Trots op Krimpenerwaard', Onderzoek Bodemdaling Krimpenerwaard en de pilotstudie van het College van Rijksadviseurs, participeren agrariërs in DAW projecten, maar ook bredere ervaringen elders in het veenweidegebied met bijvoorbeeld Water Infiltratiesystemen (WIS), waarmee in de Krimpenerwaard 21 melkveehouders in Vlist al aan de slag zijn en er in de peilvakken Berkenwoude/Zuidbroek en Stolwijk-West een uitrol van WIS-systemen startklaar is. Daarnaast is een traject ingezet om melkveehouders in de Krimpenerwaard op individuele basis een toekomstbeeld voor hun bedrijf te laten vormen ('Mijn Koers').

Bijzonder in de Krimpenerwaard is het feit dat de ruilverkaveling in de jaren 60 wel gestart is, maar niet is doorgezet. Ook vanaf de jaren 80 en 90 verliepen ruimtelijke ontwikkelingen niet gemakkelijk. "Plannen voor herinrichting en natuurontwikkeling die begin jaren negentig werden bedacht, stagneerden door tegengestelde belangen, complexiteit en nieuwe maatschappelijke inzichten". Hoewel versnippering en tegengestelde belangen ook vandaag de dag nog steeds een rol spelen, zijn er inmiddels wel belangrijke stappen gezet om in samenwerking gezamenlijk aan ontwikkeling van het gebied te werken. Zo werken het Zuid-Hollands Landschap, Programmabureau Veenweiden en agrarische bedrijven via het Natuur Beheer Collectief (NBC) Krimpenerwaard samen aan een nieuwe aanpak voor de inrichting en het beheer van 2.250 ha. natuur het gebied. Inmiddels is 500 ha al ingericht en in de periode 2023-2027 volgt nog 1.750 hectare. Op een deel van het areaal gaan realisatie van natuurdoelen en agrarisch medegebruik hand in hand. De Krimpenerwaard is een belangrijk leefgebied voor weidevogels zoals de grutto, Kievit en tureluur. Daarnaast zijn er ook verschillende bijzondere planten- en diersoorten te vinden, zoals de kamsalamander en de rietorchis. O.a. de Natuur en Vogelwerkgroep Krimpenerwaard en Agrarische Natuurvereniging Weidehof zetten zich samen met agrariërs en streekbewoners in voor agrarisch natuur- en landschapsbeheer en daarmee voor een kleurrijke Krimpenerwaard. Het

² Bron: www.allecijfers.nl

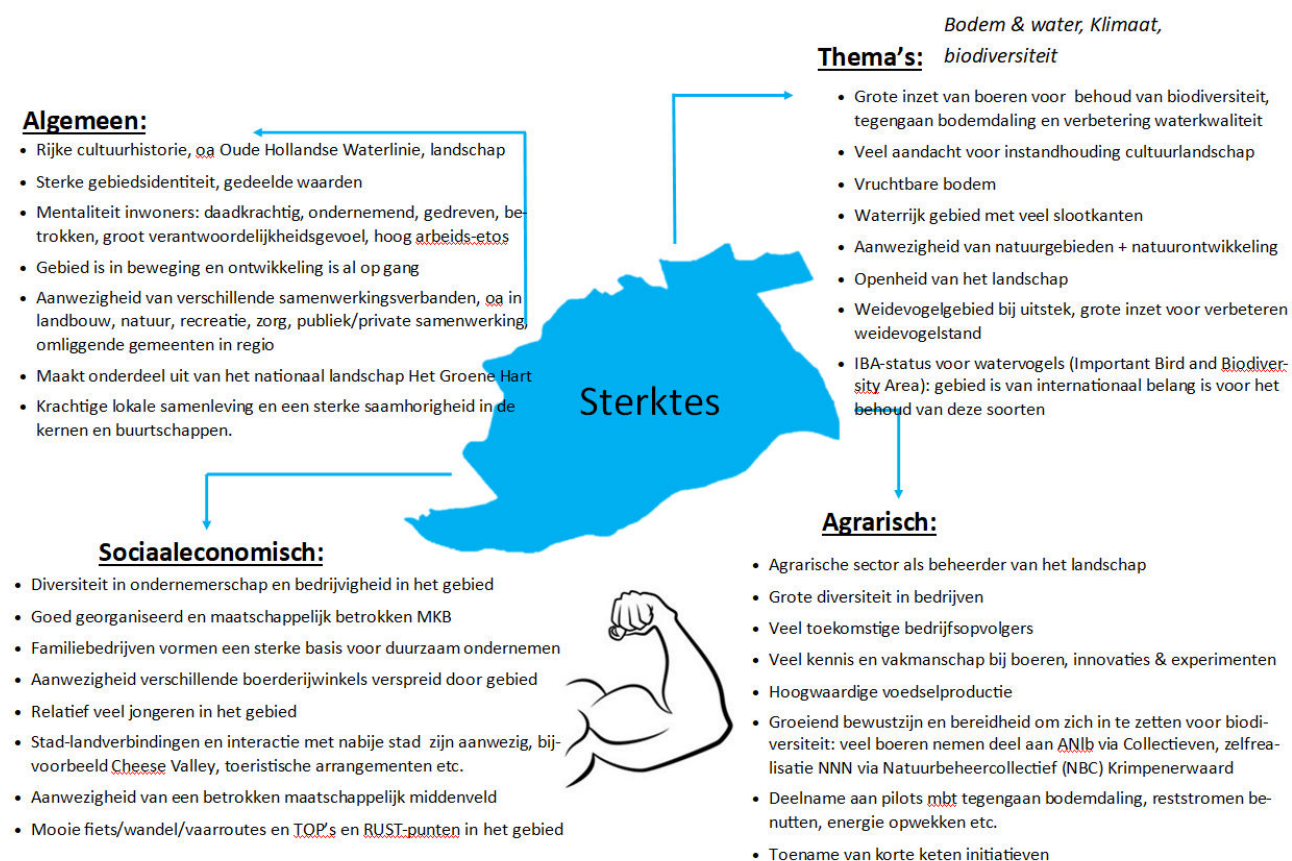
gebied heeft ook veel waterpartijen, waaronder de Nieuwe Maas, de Lek en de Hollandse IJssel, die een belangrijke rol spelen in de waterhuishouding van Nederland. In de Krimpenerwaard ligt een aantal natuureservaten met waardevolle natuur- en cultuurhistorische elementen als eendenkooien, hooilanden en houtkades.

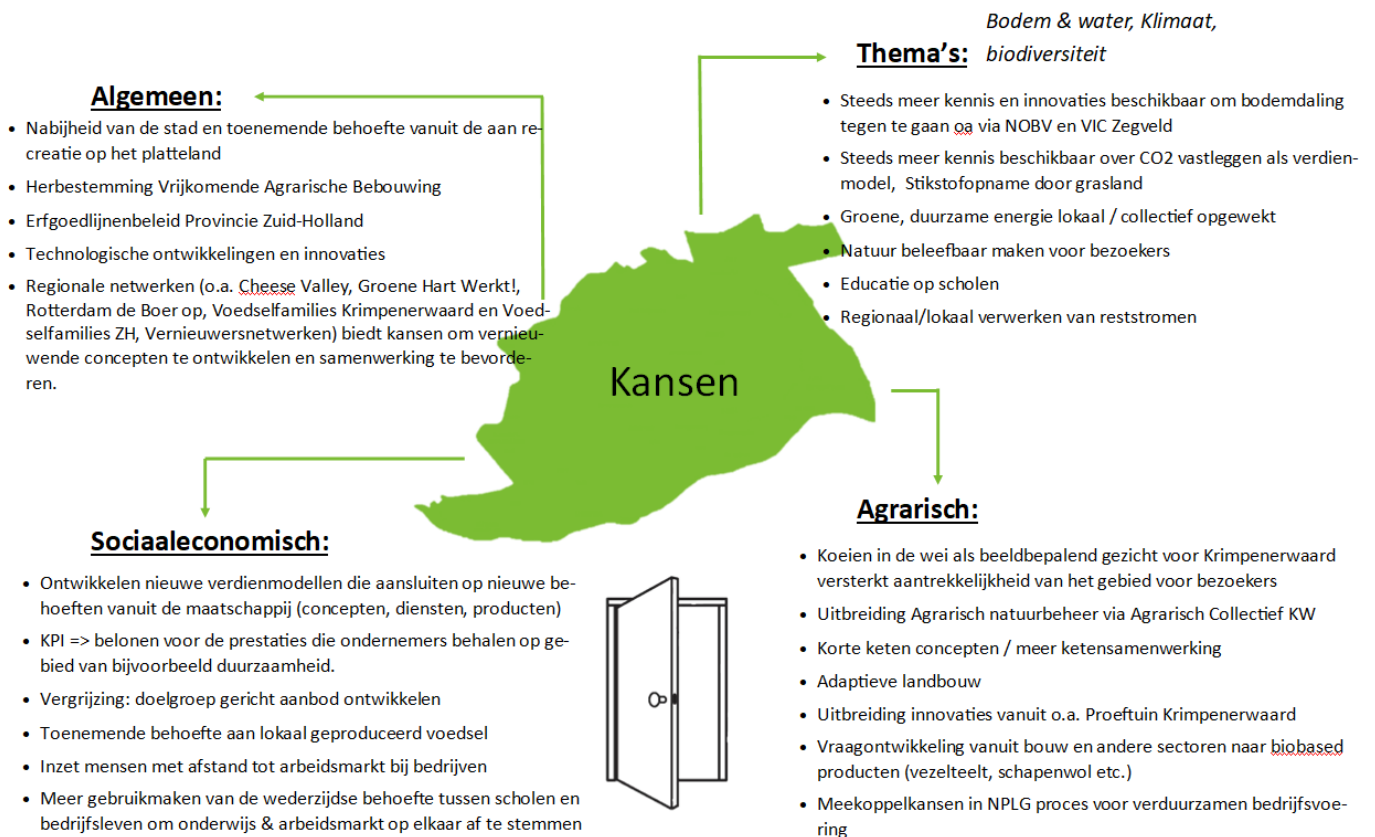
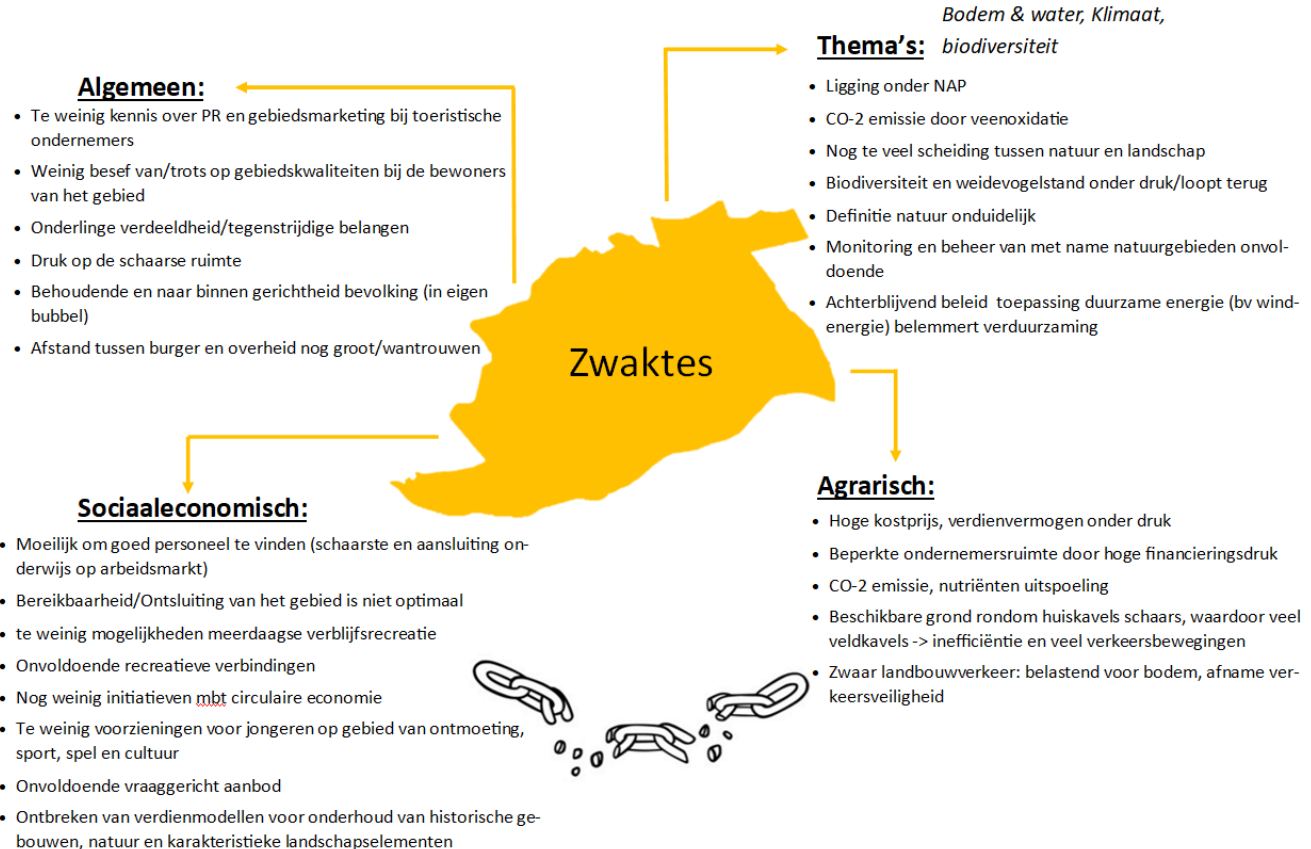
De Krimpenerwaard is een gebied waarin het plezierig wonen, werken en ontspannen is. Het gebied wordt omringd door het stedelijk gebied van Rotterdam en Capelle a/d IJssel en Gouda. Het zuidwestelijke deel ligt dicht bij Rotterdam, de tweede stad van ons land, die als een metropoolmagneet jaarlijks nieuwe bewoners aantrekt. Het noordelijke deel grenst aan Gouda. Veel stedelingen komen naar de Krimpenerwaard om te recreëren. De Vlist trekt veel dagrecreanten. Toeristen komen ook af op de kernen. Zoals zilverstad Schoonhoven met het Zilvermuseum en de vele juweliers of goud- en zilverwerkplaatsen en Haastrecht met museum Bisdom van Vliet. Het Loetbos en recreatiegebied Krimpenerhout trekken vooral inwoners uit de Krimpenerwaard zelf. Er zijn verschillende culturele voorzieningen en door het jaar heen worden allerlei evenementen en activiteiten georganiseerd.

Andere LEADER gebieden, grenzend aan de Krimpenerwaard zijn: LEADER Hollandse Plassen ten noorden van de Krimpenerwaard, LEADER Alblasserwaard ten zuiden van de Krimpenerwaard en LEADER Utrecht West grenst aan de westzijde aan het beoogde LEADER gebied Krimpenerwaard. Deze gebieden liggen eveneens in Het Groene Hart en kennen vergelijkbare kansen en uitdagingen. Dit biedt mogelijkheden voor samenwerking op inhoudelijke thema's. Bij het opstellen van de Lokale Ontwikkeling Strategieën is hierover reeds afstemming geweest.

2.2 Gebiedsanalyse

Samen met de deelnemers aan het gebiedsproces is de volgende **SWOT analyse** gemaakt. Allereerst zijn de sterktes, zwaktes, kansen en mogelijkheden geïnventariseerd. Hierbij dient wel enige ruimte tot relativisering te worden gelaten, aangezien de methode van de SWOT-analyse oorspronkelijk ontwikkeld is voor individuele bedrijven en niet voor een gebiedsanalyse. Dit betekent dat wat vanuit één perspectief gezien wordt als een sterkte of een kans, vanuit een ander perspectief mogelijk juist opgevat kan worden als een zwakte of bedreiging. Om dit enigszins te ondervangen, hebben we de inventarisatie steeds vanuit vier verschillende perspectieven benaderd: Agrarisch perspectief, sociaaleconomisch perspectief, vanuit het perspectief van bodem & water, klimaat en biodiversiteit en in algemene zin.

Ontwikkelingsbehoeften en prioriteiten

Uit de SWOT-analyse volgt dat de ontwikkelingsbehoeften, die het meest aansluiten bij de prioritaire ontwikkelbehoeften van LEADER Nationaal Strategisch Plan (NSP), in het beoogde LEADER gebied Krimpenerwaard liggen op het gebied van landbouw, natuur en recreatie. In LEADER NSP zijn deze behoeften gedefinieerd als 'Aantrekkelijker platteland voor wonen en recreëren (N23)' en 'Aantrekkelijker ondernemers en werkklimaat (N24)'. De overige behoeften in het NSP zijn gedefinieerd als: Klimaatmitigatie: lagere broeikasgasemissies en grotere koolstofvastlegging (N12), Klimaatadaptatie: lagere ecologische, economische schade en waterkwantiteit (N13), Opwekken duurzame energie en energiebesparing (N14), Betere chemische en biologische waterkwaliteit (N15), Versterkte natuurlijke weerbaarheid en waterbergend vermogen landbouwbodems (N16), Betere luchtkwaliteit: minder emissies van broeikasgassen, geurstoffen en fijnstof (N17), Meer en herstel van biodiversiteit (N18) en Behoud en herstel van (cultuur)landschappen (N19). Ook deze zijn relevant voor de urgente en belangrijke uitdagingen waar Krimpenerwaard voor staat:

- Bodemdaling: bodemdaling heeft negatieve gevolgen voor de leefbaarheid, de landbouw en de infrastructuur in de regio. De agrarische sector heeft een lager waterpeil nodig om de landbouwpercelen te kunnen blijven benutten voor landbouwkundig gebruik. Dit heeft mede tot gevolg dat de veenbodems oxideren. Het waterschap heeft aangegeven dat peilverlaging niet volhoudbaar is. Er is behoefte aan concrete en innovatieve maatregelen om bodemdaling tegen te gaan en emissies van broeikasgassen te reduceren, waarbij de landbouw in het gebied perspectief houdt en nieuwe verdienmodellen kunnen worden ontwikkeld.
- Waterkwaliteit: het water in de meeste plassen en boezems voldoet grotendeels al aan de kwaliteitsdoelen van de Kaderrichtlijn Waterkwaliteit (KRW). In grotere sloten breder dan acht meter (lijnvormige wateren) voldoet de waterkwaliteit nog niet, de hoeveelheid waterdiertjes en waterplanten is hier ontoereikend³. De rivierkreeft vormt een grote bedreiging voor de waterkwaliteit in de Krimpenerwaard. Er is behoefte aan concrete maatregelen om de waterkwaliteit te verbeteren waar nodig en op peil te houden waar de kwaliteit al (bijna) voldoet.
- Toekomstbestendige Landbouw: De landbouwsector ervaart in de Krimpenerwaard druk door klimaatverandering, veranderingen in de markt, onbetrouwbaar en wisselend overheidsbeleid en

³ Bron: Waterkwaliteitsrapportage 2022 HHSK

maatschappelijke opgaven. Er is behoefte aan concrete oplossingen, nieuwe producten, diensten en innovaties op het boerenland die bijdragen aan de economische vitaliteit, duurzaamheid en maatschappelijke acceptatie.

- Natuur- en landschapsbeheer: Het gebied heeft een rijke natuur- en landschapswaarde, maar zowel de biodiversiteit als de karakteristieke cultuurlandschappen staan onder druk door ontwikkelingen als klimaatverandering, landgebruik door o.a. de landbouw maar ook recreatie, wonen en bedrijvigheid. Er is behoefte aan regie op ruimte, waardoor meer duidelijkheid komt over wat waar wel en niet kan. Er zijn creatieve manieren om verschillende functies te combineren of naast elkaar een plek te geven nodig, rekening houdend met de ecologische draagkracht van het gebied.
- Recreatie-en Toerisme: Het gebied is aantrekkelijk voor bezoekers en we zien een toename van het aantal toeristen en recreanten. Om deze toename op te kunnen vangen is er behoefte aan uitbreiding van het aanbod (meerdaags verblijf) recreatieve voorzieningen en is een betere verbinding tussen deze voorzieningen noodzakelijk.
- Demografisch: De Krimpenerwaard heeft te maken met vergrijzing, waardoor de sociale samenhang en de vitaliteit van dorpen en gemeenschappen onder druk komen staan. Tegelijkertijd biedt de bevolkingsgroep 65+ ook kansen als doelgroep voor nieuwe producten, diensten en concepten in het gebied. Er is behoefte aan creatieve oplossingen om deze kansen te benutten. Daarnaast heeft de jeugd behoefte aan meer voorzieningen op het gebied van ontmoeting, sport, spel en cultuur.
- Ondernemerschap: het gebied kent een levendig en goed georganiseerd MKB, dat echter kampt met uitdagingen om goed en gekwalificeerd personeel te vinden en te binden. Er is behoefte aan innovatieve manieren om nieuwe medewerkers te vinden en te binden.

Ontwikkelperspectieven

Op basis van de ontwikkelingsbehoeften en de SWOT-analyse hebben we de ontwikkelperspectieven gedefinieerd door de groei-verbeter-verdedig-en probleemvelden te bepalen:

Groeiveld: Door eigen sterkten te benutten inspelen op kansen van buitenaf

Er is grote belangstelling vanuit de nabijgelegen stedelijke conglomeraat voor hetgeen we als plattelandsgebied te bieden hebben. De aanwezigheid van de vele plattelandswinkels en de recreatieve ondernemers bieden kansen om nieuwe producten en markten te ontwikkelen, waarbij de nieuwe vraag vanuit de stad centraal staat (vraaggericht aanbod ontwikkelen). Door de ondernemende mentaliteit en innovatiekracht die in het gebied aanwezig is, kunnen we deze kansen verzilveren. Dit draagt tevens positief bij aan de erkenning van de innovaties die doorlopend op het platteland en in de agrarische sector worden ontwikkeld. Tijdens de vorige LEADER-periodes zijn hier de eerste stappen toe gezet, maar er is nog een groot onbenut potentieel, wat de komende jaren verder uitgewerkt kan worden.

Er zijn veel agrarische bedrijven met een opvolger. Deze mensen beschikken over vakmanschap en de landbouwgrond in de Krimpenerwaard is vruchtbaar. In combinatie met de mogelijkheden voor innovaties, agrarisch natuurbeheer liggen hier grote kansen om een bijdrage te leveren aan de klimaat, bodem, water en biodiversiteitsopgaven die in het gebied liggen.

Een derde aspect dat kansen biedt voor een veerkrachtige toekomst van de Krimpenerwaard is het demografische gegeven dat er relatief veel jongeren in het gebied wonen. In de Krimpenerwaard en in de aangrenzende steden (o.a. Rotterdam en Gouda) zijn relatief veel VO scholen, HBO en WO instellingen gevestigd. Ook heeft gemeente Krimpenerwaard een Jongerenraad en zijn de agrarische jongeren georganiseerd in het AJK. Dit biedt kansen om jongeren structureel meer te betrekken bij ontwikkelingen in het gebied. Het perspectief van jongeren ontbrak tot nu toe in belangrijke ontwikkelingen. Dit LEADER-programma heeft mede tot doel hierin verandering te brengen, door de positie van jongeren structureel te verbeteren in het gebied en in de ontwikkelingen in het gebied.

Verbeterveld: Door in te spelen op kansen van buitenaf de eigen zwakten opheffen

Van oudsher is de bevolking naar binnen gericht en doet het gebied (te) weinig aan branding van lokale producten en diensten. De toenemende belangstelling vanuit de stad in combinatie met de nabijheid van de stad biedt een prachtige kans om dit patroon te doorbreken. LEADER biedt ruimte om te experimenteren met nieuwe coalities, waarbij stedelingen en plattelandsbewoners samenwerken en nieuwe netwerken gevormd worden die leiden tot innovatieve producten en diensten die zonder deze samenwerking niet gerealiseerd zouden worden. LEADER stimuleert initiatieven die vanuit een integrale en multisectorale aanpak tot stand komen. Op dit moment is het aanbod van agrarische

producten niet heel divers, terwijl er in toenemende mate behoefte is aan regionaal geproduceerd voedsel. Productinnovaties en ontwikkeling kunnen met behulp van LEADER worden geïnitieerd.

De verbinding tussen natuur, landschap is zwak, dat geldt ook voor de verbinding met andere sectoren (landbouw, recreatie etc.). Hier biedt de integrale aanpak van LEADER kansen om in samenwerking tot oplossingen te komen.

Verdedigveld: Door eigen sterkten te benutten constructief omgaan met bedreigingen van buitenaf

Klimaatverandering heeft ook voor ons gebied veel gevolgen. Daarnaast is de bodemdaling een gegeven. Deze onafwendbare ontwikkelingen dwingen tot innovatieve oplossingen, waarbij we de aanwezige innovatiekracht en ondernemende mentaliteit die in het gebied aanwezig is moeten benutten. Een andere mogelijke bedreiging vormt het feit dat er in toenemende mate sprake is van conflicterende belangen en behoeften tussen agrarische sector, natuur en recreatieve ontwikkelingen vooral met het oog op landgebruik. Daar komt de afschaffing van derogatie nog bij, waardoor de behoefte aan landbouwgrond toeneemt. De gedeelde waarden en de sterke eigen verantwoordelijkheid van de agrarische sector en de bevolking, bieden het vertrouwen dat we in het gebied op constructieve wijze een oplossing kunnen vinden en conflicten kunnen vermijden. Initiatieven die bottom-up en in samenwerking tot stand komen hebben de grootste slagingskans vanwege het draagvlak. Hierin kan LEADER een belangrijke stimulerende rol spelen.

Problemenveld: zwakten die opgeheven moeten worden om bedreigingen van buitenaf het hoofd te kunnen bieden

Een uitdaging die moet worden aangegaan is het opheffen van de onderlinge verdeeldheid die er in het gebied van oudsher is en die belemmerend werkt voor ontwikkelingen. De voorliggende vraagstukken vragen om samenwerking. Hier biedt LEADER mogelijkheden om de nodige samenwerking vanuit gedeelde waarden te organiseren.

2.3 Krachtenveldanalyse

De Krimpenerwaard is een gebied waar het bruist van de activiteiten en een groot aantal (maatschappelijke) organisatie is actief in het gebied. Deze organisaties zijn belangrijke belangengroepen, die hun inbreng hebben geleverd aan deze strategie. Tevens zijn de meeste van deze belangengroepen de doelgroep van deze Lokale Ontwikkeling Strategie om projectvoorstellen en subsidieaanvragen in te dienen. Een niet-uitputtende lijst met de beschrijving van deze belangengroepen, onderverdeeld in de voor deze strategie relevante categorieën, volgt in onderstaande tabel.

Actor	Rol
Agrarische Sector	
AJK	Het Agrarisch Jongeren Kontakt (AJK) is de vereniging van, voor en door jonge boeren in het gebied en behartigt de belangen voor de leden en versterkt de onderlinge contacten tussen agrarische jongeren in de Krimpenerwaard.
LTO	LTO zet zich in voor de belangen van de agrariërs, onderhoudt nauwe contacten én in overleg met de gemeente, haar inwoners, het waterschap en de provincie. Daarnaast initieert en participeert LTO in diverse projecten op het gebied van duurzame landbouw, bodem, klimaat en biodiversiteit.
ANV Weidehof	Weidehof Krimpenerwaard is een vereniging van agrariërs en streekbewoners. Met agrarisch natuur- en landschapsbeheer zetten zij zich in voor een kleurrijke en toekomstbestendige waard.
DWLK	Vereniging Duurzame Waterbeheersing en Landbouw Krimpenerwaard zet zich in om een duurzame en economisch gezonde manier van landbouw te bevorderen in de Krimpenerwaard en hierbij de natuur- en landschapswaarden te behouden en zo mogelijk te versterken.
NBC	Het Natuurbeheercollectief (NBC) Krimpenerwaard bestaat uit de agrarische Natuurcoöperatie Krimpenerwaard, de Stichting Agrarisch Natuur- en Landschapsbeheer Weidehof, de Stichting Het Zuid-Hollands Landschap en de vereniging Natuur- en Vogelwerkgroep Krimpenerwaard. Het NBC is een unieke organisatie in Nederland waarin we natuur- en agrarische organisaties hebben verenigd, gericht op het beheer van het Natuurnetwerk Nederland (NNN).
Natuur organisaties	
NVWK	De Natuur en vogelwerkgroep Krimpenerwaard heeft als doel het bestuderen, beschermen en beheren van flora en fauna, en in ruimere zin van natuur en landschap in de Krimpenerwaard. De vereniging telt ruim 800 leden, waaronder een groeiend aantal jeugdleden
SBB	In de Krimpenerwaard beheert Staatsbosbeheer een aantal natuur- en recreatiegebieden in opdracht van Groenalliantie Midden-Holland.
ZH Landschap	Het Zuid-Hollands Landschap beheert in de Krimpenerwaard verschillende natuurgebieden.
Recreatie & Toerisme	

St. Promotie KW	De Stichting Promotie Krimpenerwaard zet zich in om het toeristisch-recreatieve product van het gebied in al haar facetten te versterken, door productontwikkeling en promotie en derhalve de sociaaleconomische kansen die deze sector biedt optimaal te (doen) benutten
St. Voedselfamilies KW	Deze organisatie zet zich in voor de versterking van de verbinding tussen consument, producent en het samenwerken met regionale organisaties.
St. Cheese Valley	Cheese Valley is een publiek privaat samenwerkingsverband tussen de gemeenten Krimpenerwaard, Woerden, Bodegraven-Reeuwijk en Gouda en bedrijven, die het toerisme naar het gebied wil stimuleren, de waarde van kaas en het culinair imago van Cheese Valley verhogen.
St. Groene Hart (SGH)	SGH zet zich in voor ontwikkelingen die bijdragen aan een duurzame ontwikkeling van het (cultuur)landschap in het gebied.
St. OHW	St. Oude Hollandse Waterlinie wil bijdragen aan het behoud van nationaal erfgoed de Oude Hollandse Waterlinie en in brede kring erkenning krijgen voor de historische en waterstaatkundige betekenis van de Oude Hollandse Waterlinie en de relevante rol die de deze linie in het heden en de toekomst kan spelen
St. Zilverstad Marketing	ondernemers, bewoners, verenigingen, cultuurmakers, evenementenorganisaties, kunstenaars, onderwijsinstellingen, zorgaanbieders en andere smaakmakers zetten zich gezamenlijk in om Schoonhoven aantrekkelijk maken en economisch versterken als Creatieve Zilverstad aan de Lek, voor inwoners, bezoekers, ondernemers en talent.
Jongeren	
Klankbordgroep Jongeren	De Klankbordgroep Jongeren is een aanspreekpunt voor jongeren in de Krimpenerwaard, om hun stem te laten horen en het gemeentebestuur adviseren over zaken die jongeren raken.
Middelbare Scholen	Er zijn diverse middelbare scholen in het gebied. Regelmatig organiseren zij excursie naar het gebied en zoeken zij bijvoorbeeld in het kader van "Burgerschap" of maatschappelijke- of snuffelstage contact met het bedrijfsleven en overige organisaties in de regio. Er liggen veel kansen om via de VO scholen op projectmatige basis te werken aan het versterken van de positie van jongeren in het gebied
Overheden	
Provincie Zuid-Holland	Veel van de ontwikkelingen die via het Rijk worden ingezet, komen via de Provincie in de Krimpenerwaard. Denk hierbij aan de NSP-maatregelen, waaronder dit LEADER programma, maar ook de uitvoering van het NPLG, de RES etc.
Gemeente Krimpenerwaard	De verschillende gemeenten in de regio zetten zich in voor een breed scala aan ontwikkelingen in het gebied. Gemeente Krimpenerwaard is in dit LEADER programma penvoerder namens de Lokale Actie Groep LEADER Krimpenerwaard.
Gemeente Gouda, Gemeente Capelle a/d IJssel	Een klein deel van Gemeente Gouda (Stolwijkersluis) valt binnen de grenzen van dit LEADER gebied. Daarnaast zijn Gouda en Capelle a/d IJssel belangrijke partijen voor het versterken van stad-land relaties. Veel van de inwoners uit deze stedelijke plaatsen recreëren in de Krimpenerwaard.
HHSK	Het Hoogheemraadschap Schieland en de Krimpenerwaard is verantwoordelijk voor de waterkwaliteit en -veiligheid en waterbeschikbaarheid in de Krimpenerwaard. Zij richt haar beleid op de speerpunten: energie, klimaat, grondstoffen en kennis delen. HHSK zal als agenda lid verbonden zijn aan de Lokale Actie Groep en blijft op deze manier dicht bij de uitvoering van de Lokale Ontwikkeling Strategie aangesloten.
HDSR Holland Rijnland	Naast HHSK zijn in kleine delen van de Krimpenerwaard in nog twee andere waterschappen actief: Hoogheemraadschap De Stichtse Rijnlanden in Vlist en Hoogheemraadschap van Rijnland. De waterschappen zijn verantwoordelijk voor de waterveiligheid, beheren dijken, sluizen, gemalen, stuwen en hoofdwatgangen. Hiermee wordt de waterverdeling voor de landbouw geregeld en wordt het waterpeil op het juiste niveau gehouden. Ook zijn de waterschappen verantwoordelijk voor de kwaliteit van het water van sloten en plassen en zuiveren zij het afvalwater.
Overig	
St. Waardzaam	Stichting Waardzaam is een netwerk waarbinnen toekomstgerichte, innovatieve ondernemers hun krachten bundelen en samenwerken om de duurzame impact in de regio Krimpenerwaard te vergroten
Energiecoöperatie Waardstroom	De Coöperatie Waardstroom is opgericht door en voor inwoners uit de gemeente Krimpenerwaard met als doel het samen opwekken van duurzame energie op bij ons in de buurt
OKK	De Ondernemers Kring Krimpenerwaard zet zich in voor het behartigen van de materiële en immateriële belangen van alle ondernemers in de Handel, Nijverheid, Industrie en Dienstverlening in de Krimpenerwaard en draagt hierdoor bij aan de vitaliteit van de regio.
Burgers	In enkele buurtschappen/dorpen van de Krimpenerwaard hebben burgers zich verenigd in dorpsraden of andere netwerken en zetten zij zich in om de leefbaarheid in hun directe omgeving te verbeteren.

3 Strategie

3.1 Strategie, thema's en algemene doelstellingen, inclusief visie daarop

In de Krimpenerwaard hebben we inmiddels meer dan 20 jaar ervaring met LEADER. De meerwaarde van de LEADER aanpak heeft zich bewezen via de vele kleinschalige projecten die allen op unieke wijze bij hebben gedragen aan de leefbaarheid en vitaliteit van het gebied. Dit zijn soms projecten die tot radicale innovaties leiden, maar veel vaker gaat het om incrementele innovaties, vernieuwingen via kleine stapjes en kleinschalige experimentele projecten die in staat zijn grote impact te maken voor de omgeving. Om je als gebied aan te kunnen passen aan de voortdurende veranderende omgeving is innoveren noodzakelijk. We richten ons met deze strategie op initiatieven waar de LEADER aanpak het verschil kan maken en we zetten in op projecten waar de LEADER aanpak maximale meerwaarde heeft: bottom-up, gebiedsgericht, integraal en op basis van een multisectorale en multistakeholder samenwerking. Deze vormen van samenwerking zullen, meer nog dan in het verleden, een onlosmakelijk onderdeel moeten vormen van initiatieven die om ondersteuning vragen.

LEADER als “zaaigeld en kiemgeld”

Met LEADER beogen we innovaties van onderop te stimuleren. Innovatie bevat enerzijds het genereren van vernieuwende ideeën, concepten en ontwikkelingen die in potentie de status “innovatie” kunnen bereiken (zaaien) en anderzijds het succesvol toevoegen van waarde aan een product, dienst, proces of samenwerking door te investeren in de implementatie van vernieuwende ideeën, concepten en ontwikkelingen (kiemen). Kiem-projecten kunnen ook gaan over bestaande ideeën die op een nieuwe manier worden toegepast, “in een nieuw jasje” worden gestoken of een mix van bestaande ideeën die voor het eerst gecombineerd worden. LEADER stimuleert samenwerking waarbij verbindingen gelegd worden tussen zaken, concepten en partijen die daarvoor nog niet met elkaar verbonden waren. Aangezien het LEADER programma met name bedoeld is om de plattelandseconomie een impuls te geven, ligt het zwaartepunt van deze strategie op de “kiemgeld” projecten, waarmee investeringsprojecten worden gestimuleerd die leiden tot versterking van de regionale economie en verbetering van de leefomgeving. Hiermee wordt de bestaande innovatiekracht en ondernemersmentaliteit in het gebied benut.

Voordat er voldoende uitzicht is op een kansrijke innovatieve business case om de noodzakelijke investeringen van een initiatief rendabel te maken, moet echter vaak eerst nog het nodige worden gedaan: vragen over de technische, juridische, economische, maatschappelijke haalbaarheid moeten worden onderzocht en beantwoord; Soms moeten eerst prototypes worden ontwikkeld en testen en experimenten worden uitgevoerd. Naast steun voor projecten, stellen we daarom ook budget beschikbaar voor het versterken/doorontwikkelen van ideeën/pilots/experimenten. Dit budget noemen we “zaaigeld” en wordt als subcategorie in het openstellingsbesluit en in de begroting opgenomen. Deze categorie kent een eigen beoordelingssystematiek (zie hoofdstuk 7).

Innovatie wordt binnen LEADER gedefinieerd aan de hand van de volgende criteria:

- Liggen in het ontwikkelen van producten en diensten specifieke lokale elementen besloten liggen, die nog niet eerder in het gebied zijn toegepast;
- Gaat het om nieuwe methoden waarmee het eigen menselijk, natuurlijk en/of financieel potentieel van het gebied kan worden gebundeld en zodoende beter worden benut;
- Is er sprake van combinaties van en verbindingen tussen economische sectoren die van oudsher van elkaar gescheiden zijn;
- Is er sprake van originele vormen van organisatie en betrokkenheid van de plaatselijke bevolking bij het besluitvormingsproces en bij de uitvoering van het project?
- Heeft de innovatie een voorbeeldwerking?

Thema's

Het LEADER budget is echter zeer bescheiden en dat betekent dat het nodig is om focus aan te brengen in de thema's en doelen die we via LEADER steunen. Op die manier kunnen we wel impact maken op de gekozen thema's. We maken daarom scherpe keuzes en we zetten in op initiatieven die leiden tot een maximaal multipliereffect. We streven ernaar zoveel mogelijk synergie te bereiken en met de beschikbare publieke Europese en provinciale euro's zoveel mogelijk private investeringen (in geld, tijd en kennis) aan te trekken. Het betekent ook dat we met het LEADER programma geen dingen doen of ondersteunen die elders, via andere programma's en regelingen, al voldoende zijn belegd.

Uitgangspunt is verder dat initiatieven, op zijn minst in intentie en potentie, ook een economische impact in het gebied moeten genereren. LEADER gaat immers over samenwerken aan de ontwikkeling van de *plattelandseconomie*. Daarbij benoemen we nadrukkelijk dat LEADER een totaalprogramma is, waar subsidie een onderdeel van uit maakt. Dat betekent dat wij niet uitsluitend de gesubsidieerde projecten waardevol vinden voor een goed resultaat. Ook de projectideeën en conceptplannen die aan de LEADER groep worden voorgelegd, die niet tot LEADER subsidie leiden kunnen wel essentieel bijdragen aan de ontwikkeling van de plattelandseconomie. De adviezen, het verbinden met andere partijen uit ons netwerk etc. om deze plannen sterker te maken, beschouwen we ook als onderdeel van de impact die het LEADER programma heeft op het gebied.

Op basis van de uitkomsten van het gebiedsproces en de actuele ontwikkelingen in de Krimpenerwaard zijn de volgende thema's en doelen gekozen voor LEADER Krimpenerwaard 2023-2027:

1. De Krimpenerwaard: een vitale groene regio

In Nederland liggen de grootste uitdagingen op het gebied van biodiversiteit, klimaat, bodem & waterkwaliteit. Het Nationaal Strategisch Plan zet in op innovatie en het ontwikkelen van kennis over deze aandachtsgebieden is hard nodig om de noodzakelijke omslag naar duurzame toekomst te kunnen maken. Ook voedselzekerheid en een eerlijk landbouwincome zijn hoofddoelen van het GLB. Uit de SWOT-analyse komt naar voren dat ook in de Krimpenerwaard op dit thema vele uitdagingen liggen en dat deze thema's tegelijkertijd vele kansen bieden voor de ontwikkeling van de Krimpenerwaard. Door deze Lokale Ontwikkeling Strategie willen we investeringen stimuleren, waarmee o.a. nieuwe verdienmodellen worden gegenereerd. Enerzijds richten we ons hierbij op het ontwikkelen van ecosysteemdiensten, met heldere KPI's en anderzijds richten we ons op de verduurzaming van de (agrarische) economie.

Doelstellingen binnen dit thema: Het komende LEADER programma steunt innovatieve projecten die :

- bijdragen aan een duurzame en economisch toekomstbestendige landbouw
- waterkwaliteit verbeteren
- biodiversiteit verbeteren
- circulaire economie versterken
- nieuwe verdienmodellen genereren door diensten te ontwikkelen, aangeboden door boeren & MKB en gericht op & betaald door de maatschappij (overheid & consumenten)
- kleinschalige 'blauw/groene' innovatie starten, in alle verscheidenheid
- bijdragen aan duurzaam bodembeheer

2. De waarde(n) van de Krimpenerwaard op de kaart

Er zijn in de Krimpenerwaard in de achterliggende jaren verschillende netwerken en initiatieven ontwikkeld, die de Krimpenerwaard als gebied onder de aandacht brengen bij bezoekers en de eigen bevolking. Dit is een kracht van de Krimpenerwaard, die verder kan worden ontwikkeld. De nabijheid van steden als Rotterdam en Gouda vormen hierin een mooie kans. Het komende LEADER programma "staat op de schouders" van de ontwikkelingen die eerder zijn ingezet en bevordert naast verdienvermogen ook een robuuste/veerkrachtige samenleving in het gebied.

Doelstellingen binnen dit thema: Het komende LEADER programma steunt innovatieve projecten die:

- **De vrijetijdseconomie versterken**
- Gebiedsidentiteit versterken en uitdragen
- Het aanbod van toeristisch-recreatieve voorzieningen vernieuwen en uitbreiden
- De recreatieve verbindingen versterken
- Bijdragen aan de ontwikkeling van streekeigen producten en diensten en actieve netwerken die deze producten en diensten weten te vermarkten
- De relatie tussen stedelijke en landelijke gebieden en kernen versterken
- Ontwikkelen en versterken van netwerken die de toegevoegde waarde van de Krimpenerwaard, zowel in producten als diensten en concepten, weten te verwaarden en op de kaart te zetten.

Horizontale doelstellingen:

Aansluitend op de geformuleerde behoeften en prioriteiten in het gebied, zijn als rode draad door beide thema's zijn de volgende twee horizontale doelstellingen geformuleerd:

- Actief **jeugd** betrekken bij projecten, ideeën en activiteiten en de positie van jongeren in het gebied versterken.
- Kennis, innovatie en digitalisering in de landbouw en in plattelandsgebieden stimuleren en delen, en het benutten daarvan bevorderen.

3.2 Relatie Lokale Ontwikkeling Strategie en overige relevante programma's

Nationaal Strategisch Plan

Plattelandsontwikkeling in de volle breedte is het hoofdthema van dit LEADER-programma en gebied. Dit wordt via de twee genoemde thema's nader uitgewerkt. In de doelen binnen deze thema's invulling gegeven aan de 4 centrale doelen van het NSP:

- D (SO4) Klimaatverandering en duurzame energie: Bijdragen tot matiging van en aanpassing aan klimaatverandering, onder meer door de uitstoot van broeikasgassen terug te dringen en meer koolstof vast te leggen, duurzame energie te bevorderen en de ontwikkeling van weerbare teeltsystemen.
- E (SO5) Efficiënt beheer van natuurlijke hulpbronnen: Bevordering van de duurzame ontwikkeling en het efficiënte beheer van natuurlijke hulpbronnen zoals water, bodem en lucht, onder meer door de afhankelijkheid van chemische middelen te verkleinen.
- F (SO6) Bescherming van de biodiversiteit: Bijdragen aan tot het tot staan brengen en ombuigen van biodiversiteitsverlies, tot versterking van ecosysteemdiensten en tot de instandhouding van habitats en landschappen.
- H (SO8) Ontwikkeling in plattelandsgebieden: Bevorderen van de werkgelegenheid, groei, gendergelijkheid, sociale inclusie en lokale ontwikkeling in plattelandsgebieden, met inbegrip van bio-economie en duurzame bosbouw

De overige doelen uit het NSP waar deze strategie aan bijdraagt zijn:

- C (SO3): Verbeteren van de positie van de landbouwers in de waardeketen
- G (SO7): Het aantrekken en vasthouden van jonge landbouwers en andere nieuwe landbouwers en bevordering van duurzame bedrijfsontwikkeling in plattelandsgebieden
- I (SO9): SO9 Beter inspelen door de landbouw van de Unie op de maatschappelijke verwachtingen inzake voedsel en gezondheid, onder meer wat betreft hoogkwalitatief, veilig en voedzaam voedsel dat op duurzame wijze is geproduceerd, en voorts vermindering van de voedselverspilling, verbetering van het dierenwelzijn, en bestrijding van antimicrobiële resistentie
- J (XCO): Horizontale doelstelling: de sector moderniseren door kennis, innovatie en digitalisering in de landbouw en in plattelandsgebieden te stimuleren en te delen, en het benutten daarvan bevorderen

Nationaal Programma Landelijk Gebied/Provinciale Programma Landelijk Gebied

De Krimpenerwaard is in Zuid-Holland aangewezen als "prioritair" gebied in het kader van het Nationaal Programma Landelijk Gebied. In Zuid-Holland wordt een Strategie "Vitale Veenweiden Zuid-Holland" opgesteld, waar de Krimpenerwaard onderdeel van uitmaakt. De opgaven en doelen van het Zuid-Hollandse Programma Landelijk Gebied zijn samengevat in de volgende afbeelding (bron: startdocument PPLG-ZH):

Coalitieakkoord 2022-2026 Krimpenerwaard

In 2022 heeft de Gemeente Krimpenerwaard het “Coalitieakkoord 2022-2026 Vitaal Vooruit” vastgesteld. Speerpunt van dit akkoord is het stimuleren van een vitale kernen en een krachtig en beleefbaar buitengebied. De ambities waar dit LEADER programma met name op aan sluit betreffen economie/ onderwijs, sport, cultuur en recreatie & toerisme/ milieu en duurzaamheid.

3.3 Resultaten

Bijdrage van deze strategie aan de EU-resultaatindicatoren uit het NSP:

- Aandeel van de plattelandsbevolking dat valt onder een plaatselijke ontwikkelingsstrategie: 57.515 inwoners.
- Aandeel van de plattelandsbevolking dat betere toegang tot diensten en infrastructuur door GLB-steun geniet: In principe hebben alle inwoners betere toegang tot een of meer diensten en producten die als gevolg van deze strategie tot stand zijn gekomen;
- Aantal personen dat onder ondersteunde projecten voor sociale inclusie valt: Sociale inclusie is geen specifiek doel voor onze strategie. Wel hebben we als horizontale brede doelstelling het verbeteren van de positie van jongeren opgenomen. Het aantal jongeren tussen 15 en 25 jaar in de Krimpenerwaard bedraagt 6995⁴

In 2027 hebben we met deze Lokale Ontwikkeling Strategie de volgende resultaten bereikt:

Thema	Output indicatoren (kwantitatief)	Outcome indicatoren (kwalitatief)
LOKALE ONTWIKKELING STRATEGIE-Breed	Minimaal 18 initiatieven, zoals onderstaand onderverdeeld over de categorieën en thema's gerealiseerd. 1 uitvoeringsprogramma gerealiseerd	De Krimpenerwaard is aantrekkelijker voor wonen en recreëren geworden en het ondernemersklimaat is verbeterd. Samenwerking tussen partijen en belanghebbenden op het platteland tbv duurzame ontwikkeling van de Krimpenerwaard is versterkt en inspirerende projecten hebben verandering in gang gezet.
Zaaigeldprojecten:	Minimaal 8 projectideeën hebben steun ontvangen voor nadere uitwerking van het idee/het uitvoeren van een kleinschalig project/pilot/experiment Minimaal 4 van deze ideeën leiden tot een vervolgproject	Nieuwe vormen van samenwerking zijn ontstaan Opgedane kennis en ervaring is gedeeld met en beschikbaar voor de overige stakeholders in de regio
Kiemgeldprojecten: thema 1: De Krimpenerwaard: een vitale groene regio	Minimaal 5 projecten gerealiseerd	Innovaties op het gebied van toekomstbestendige landbouw zijn verder versterkt met allerlei pilotprojecten, waardoor er steeds meer verbanden bestaan tussen 'oude' bedrijven en nieuwe technologieën. Meer boeren maken gebruik van technische innovaties en nieuwe verdienmodellen en weten hierdoor een rendabele bedrijfsvoering te handhaven De schoonheid en de natuurwaarden van het landschap is vergroot en worden beter benut. Biodiversiteit en waterkwaliteit in het gebied zijn verbeterd; emissies van broeikasgassen zijn verminderd.
Kiemgeldprojecten: thema 2: De waarde(n) van de Krimpenerwaard op de kaart	Minimaal 5 projecten gerealiseerd	Steeds meer bezoekers en recreanten worden verrast door nieuwe, verbeterde verbindingen, belevingselementen, creatieve informatievoorziening en de beleefbaarheid van het gebied, zowel op land als via het water. Agrariërs, recreatieondernemers, natuurorganisaties en andere plattelandsgroepen werken samen ten behoeve van zowel de beleefbaarheid als het beheer van natuur Inwoners van het gebied zijn trots op hun gebied en voelen zich "ambassadeur van de Krimpenerwaard" op De relatie tussen het gebied en de omliggende steden is versterkt

⁴ Bron: CBS via www.allecijfers.nl Referentiejaar 2022

4 Activiteitenplan

Het activiteitenplan beschrijft met name wat de LOKALE ACTIE GROEP gaat doen om de doelen te behalen. In hoofdstuk 5 wordt beschreven hoe dit zal worden georganiseerd. De in de tabel samengevatte activiteiten worden vervolgens in dit hoofdstuk nader uitgewerkt.

Activiteit	Doelstelling	Middelen
Uitvoering Projecten:	Aanjagen van bottom-up projecten die een bijdrage leveren aan de economische ontwikkeling van het platteland. (draagt daarmee bij aan alle onder thema 1 en thema 2 beschreven doelstellingen in de LOKALE ONTWIKKELING STRATEGIE)	• Digitale porta/formatsl tbv projectaanvragen • Thematische bijeenkomsten • Netwerk-bijeenkomsten • Eén op één gesprekken • Facilitering aanvragen • Ondersteuning netwerken
Samenwerking :	• Bevorderen (inter)nationale samenwerking • Terugdringen versnippering in het gebied • Bevorderen van kennisuitwisseling tussen (inter)nationale LEADER-groepen	• verkennen mogelijkheden • organiseren excursies/bijeenkomsten • ontsluiten informatie • Leggen van contacten • Website • Social media
Deskundigheidsbevordering:	Bevorderen van kwalitatief goede bottom-up projecten (draagt daarmee bij aan alle doelstellingen in de LOKALE ONTWIKKELING STRATEGIE) Bevorderen kennis en kunde LAG leden	• Website • Social media • Informatie-folder/Toolkit • Bijeenkomsten • Trainingen • Evaluatie-sessies • Uitwisseling/studiereis
Communicatie:	Bekendmaken van het programma en de mogelijkheden, informeren over de bottom-up projecten, resultaten, voortgang en uitvoering van de LOKALE ONTWIKKELING STRATEGIE (draagt daarmee bij aan alle doelstellingen in de LOKALE ONTWIKKELING STRATEGIE)	• Website • Social media • Informatie-folder • Nieuwsbrieven (electronisch) • Persberichten • Communicatieplan • Informatieverstrekking via pers, contacten en eigen media • Informatiebijeenkomsten • Aanwezigheid op relevante events derden
Bestuur en Organisatie:	Bottom-up uitvoering van de LOKALE ONTWIKKELING STRATEGIE (draagt daarmee bij aan alle doelstellingen in de LOKALE ONTWIKKELING STRATEGIE)	• Aanvraag Uitvoerings-en beheerkosten bij PZH • Invulling taakverdeling, werkafspraken LOKALE ACTIE GROEP • Website + Loket • Social Media • Persberichten • Secretariaat

4.1 Uitvoering van projecten

Kenmerk van LEADER is de bottom-up benadering. Het behalen van de beschreven doelstellingen zal dan ook gerealiseerd worden via de uitvoering van de concrete projecten, die door partijen (zie krachtenveld analyse) vanuit het gebied worden geïnitieerd. De activiteiten van de LAG zijn erop gericht om initiatieven in het gebied te ontlokken en projecteigenaren te faciliteren in het gedurende het gehele proces.

- Inspireren en samenbrengen: organiseren van bijeenkomsten, plattelandscafé 's, informatievoorziening (zowel digitaal als fysiek). De LOKALE ACTIE GROEP nodigt alle mensen en organisaties met ambities en concrete ideeën actief uit om samen ideeën te bedenken en te ontwikkelen tot integrale projecten die binnen LEADER of een van de andere programma's passen. Om dit te kunnen doen zal de LOKALE ACTIE GROEP gelegenheden organiseren zodat mensen en ideeën met elkaar in contact gebracht kunnen worden.
- Ondersteunen, motiveren en begeleiden van initiatiefnemers bij de ontwikkeling van projecten
- Inrichten processen en het "loket" waar initiatiefnemers zich kunnen aanmelden met ideeën en projecten
- Beoordelen van projecten en subsidieverzoeken en hierover een besluit nemen. Hiervoor zijn transparante procedures en criteria opgesteld (zie Deel II).
- De LOKALE ACTIE GROEP organiseert de monitoring en evaluatie van projecten die in uitvoering zijn, zodat de resultaten en effecten van projecten goed gevolgd kunnen worden. Op basis hiervan evalueert de LOKALE ACTIE GROEP de voortgang van de uitvoering van de LOKALE ONTWIKKELING STRATEGIE. Daarnaast zal aan het einde van de programmaperiode een eindevaluatie worden uitgevoerd.

4.2 Samenwerking

Samenwerking is eveneens een belangrijk kenmerk van LEADER. Deze LOKALE ONTWIKKELING STRATEGIE is via een gebiedsproces bottom-up tot stand gekomen. Hiermee zijn belangrijke stappen gezet in het proces van verbinden van verschillende actoren en faciliteren van samenwerking. De LOKALE ACTIE GROEP zal bij de uitvoering van de LOKALE ONTWIKKELING STRATEGIE samenwerking stimuleren op verschillende niveaus:

- Regionaal:
partijen in het gebied stimuleren tot samenwerking. Hierbij is ook het tegengaan van de versnippering (=opheffen van een zwakte, zie SWOT) een belangrijk aspect. De LOKALE ACTIE GROEP zal projecteigenaren stimuleren en helpen om samenwerking met andere partijen te zoeken bij de realisatie van hun projecten. De LOKALE ACTIE GROEP heeft hierin een verbindende rol. Het kan hierbij gaan om het verbinden van organisaties en mensen, zodat processen meer gezamenlijk benaderd worden. Daarnaast kan het ook gaan om het koppelen van initiatieven en projecten, waardoor bredere en integrale projecten ontstaan met een grotere impact.
- Provinciaal/nationaal:
Het ligt voor de hand om samenwerking te zoeken met andere (LEADER)-gebieden waar aan vergelijkbare thema's wordt gewerkt. In de voorbereidingsfase is afgestemd met LEADER Hollandse Plassen en Utrecht-West op welke thema's samenwerking kansrijk is. Met LEADER Hollandse Plassen zullen we de kansen onderzoeken voor samenwerking op het thema circulair-biobased in relatie tot o.a. natte (vezel)teelten en rond het thema voedselsoevereiniteit. Onze ambitie is om met de andere Lokale Actie Groepen die binnen het Groene Hart actief zijn, Alblasserwaard, Hollandse Plassen en West-Utrecht, een samenwerkingsproject te starten c.q. initiatieven te ondersteunen die gericht zijn op het vermarkten van de producten en diensten uit het Groene Hart.
- Internationaal:
Internationale samenwerking en kennisuitwisseling verruimt kaders en inspireert. Binnen Europa zijn meerdere regio's met vergelijkbare thematiek. Gezien de korte programmaperiode, heeft de LOKALE ACTIE GROEP niet de ambitie om in deze periode een internationaal samenwerkingsproject op te zetten. Wel staat de LOKALE ACTIE GROEP open voor het leggen van internationale contacten en uitwisseling ter voorbereiding op eventuele projecten in een volgende periode. Hierbij wordt het in de voorgaande programmaperiode opgebouwde internationale netwerk benut. Ook de faciliteiten die het European Network for Rural Development (ENRD) en het Europese LEADER Netwerk ELARD biedt, zullen we benutten. De LOKALE ACTIE GROEP ziet wel mogelijkheden om een verkenning uit te voeren naar mogelijkheden tot samenwerking. Kosten voor uitwisselingsbezoeken worden betaald uit het budget voor Beheer- en Uitvoeringskosten. Daarnaast zal de LOKALE ACTIE GROEP ook organisaties en partijen uit het gebied motiveren om initiatieven

te nemen tot het ontwikkelen van internationale samenwerking of uitwisseling rondom de genoemde subthema's.

4.3 Aanjaagactiviteiten in het gebied

Ervaring uit voorgaande programmaperiodes leert dat het belangrijk is om LEADER proactief onder de aandacht te brengen in het gebied en potentiële aanvragers op verschillende manieren te benaderen en stimuleren hun ideeën nader uit te werken en aan de LOKALE ACTIE GROEP voor te leggen. Om tot goede projecten en succesvolle aanvragen te komen, is het nodig verschillende aanjaagactiviteiten te organiseren, zowel in de aanloop naar de eerste openstelling, als gedurende de uitvoering:

- In de aanloop naar de 1^e openstelling: de verwachting is dat in de loop van het 4^e kwartaal van 2023 het openstellingsbesluit wordt gepubliceerd. Vanaf dat moment kunnen nieuwe aanvragen officieel worden ingediend. In de periode van het opstellen van de LOKALE ONTWIKKELING STRATEGIE, hebben zich tijdens het gebiedsproces al verschillende initiatieven gemeld. In de periode tussen indienen van de LOKALE ONTWIKKELING STRATEGIE en de startdatum van de openstelling, gaat de LOKALE ACTIE GROEP in oprichting verder met deze initiatieven in gesprek om te kijken of ze kansrijk genoeg zijn om uitgewerkt te worden tot een formele aanvraag. Op deze manier zorgen we voor een gevulde "projectenfunnel" in de aanloop naar de openstelling;
- LEADER bijeenkomsten: in de eerste helft van het eerste uitvoeringsjaar, 2024, wordt een tweetal LEADER-bijeenkomsten georganiseerd verspreid over het gebied om iedereen de gelegenheid te geven om kennis te nemen van het nieuwe programma en de voorwaarden en criteria voor het indienen van een aanvraag. Zoals bij de paragraaf Deskundigheidsbevordering is aangegeven, worden daarnaast nog instructiebijeenkomsten georganiseerd voor potentiële aanvragers om ze op weg te helpen met het schrijven van een projectplan en het voorbereiden van de aanvragen
- Inzet LOKALE ACTIE GROEP-leden: de leden van de LOKALE ACTIE GROEP zijn onder meer geworven op basis van hun netwerken in het gebied. De LOKALE ACTIE GROEP-leden worden dan ook als ambassadeurs van LEADER 'op pad' gestuurd om het LEADER-programma binnen hun netwerken onder de aandacht te brengen, tekst en uitleg te geven over de subsidiemogelijkheden en initiatieven door te verwijzen naar de coördinator;
- Lokale en andere relevante media: vooruitlopend op de eerste openstelling wordt er op een passende locatie in het gebied een bijeenkomst georganiseerd voor de lokale en andere relevante media (b.v. agrarische pers).
- Promotie tijdens bijeenkomsten van derden: de secretaris en LOKALE ACTIE GROEP-leden bekijken op ad hoc basis aan de hand van binnenkomende uitnodigingen van events van derden of het zinvol is om daar vanuit LEADER Krimpenerwaard aanwezig te zijn en ons programma onder de aandacht te brengen.
- Netwerkend werken: in de Krimpenerwaard wordt op verschillende wijze aan de maatschappelijke opgaven gewerkt, waar ook LEADER aan bijdraagt (bijvoorbeeld binnen NPLG processen). Daar zullen we de mogelijkheden die LEADER biedt doorlopend onder de aandacht brengen.

4.4 Deskundigheidsbevordering

Om te komen tot kwalitatief goede bottom-up projecten is het van belang dat aanvragers over voldoende kennis en kunde beschikken voor het doorlopen van het LEADER proces. De LOKALE ACTIE GROEP faciliteert de bevordering van de deskundigheid van de aanvragers. In de operationele jaarplannen beschrijft de LOKALE ACTIE GROEP ieder jaar de activiteiten die hiertoe ondernomen zullen worden en aan het einde van het jaar vindt een evaluatie van de effectiviteit plaats. Activiteiten die, afhankelijk van de behoefte van de aanvragers, zullen worden ingezet zijn:

- Instructiefilmpje of animatie op de website
- Bijeenkomsten voor (potentiële) aanvragers, met workshops over het schrijven van projectplan/businessplan en eventueel ook trainingen organiseren op het gebied van bijvoorbeeld ambassadeurschap, sociale media, nieuwe verdienmodellen etc.
- Individuele begeleiding van aanvragers bij het proces door de coördinator
- Inzet van deskundigen vanuit de beschikbare netwerken bij de inhoudelijke ondersteuning van aanvragers bij het ontwikkelen van projecten.
- Excursies en studiebezoeken
- Benutten aanbod van het GLB-netwerk en LEADER Netwerk Nederland

Doordat de LOKALE ACTIE GROEP een professionelere en meer actieve rol krijgt en daarbij meer verantwoordelijkheden krijgt, is ook deskundigheidsbevordering van de LOKALE ACTIE GROEP-leden zelf een belangrijk aspect. In de operationele jaarplannen wordt de capaciteitsopbouw van de LOKALE ACTIE GROEP-leden opgenomen. Te denken valt aan activiteiten als:

- Kick-off met een LEADER introductie en training door deskundige(n)
- Werksessies/training rondom specifieke onderwerpen
- Studiebezoeken naar andere projecten, organisaties
- Deelname aan conferenties, bijeenkomsten, symposia etc.
- Evaluatiesessies
- Interview
- Benutten aanbod van het GLB-netwerk en LEADER Netwerk Nederland

4.5 Communicatie

De communicatie is enerzijds gericht op het bekendmaken aan alle stakeholders en inwoners in het gebied wat het LEADER-programma is en welke mogelijkheden LEADER biedt. De LOKALE ACTIE GROEP maakt het LEADER-programma breed bekend, zodat iedereen in het gebied in de gelegenheid wordt gesteld initiatieven te ontwikkelen. Anderzijds zal de communicatie gericht zijn op de informatievoorziening over de uitvoering en resultaten van de projecten en de voortgang van de uitvoering van het LEADER-programma. De lokale bevolking wordt geïnformeerd en in de gelegenheid gesteld te reageren op of aan te haken aan de initiatieven. Daarnaast worden de LEADER-projecten op deze manier tot inspirerende voorbeelden voor organisaties en inwoners in het gebied. Om stakeholders op de hoogte te brengen en te houden wordt een actief communicatiebeleid gevoerd. In de jaarlijks op te stellen operationele plannen is "Communicatie" als specifiek onderwerp opgenomen. Jaarlijks worden communicatieactiviteiten- en producten vastgesteld door de LOKALE ACTIE GROEP.

Transparantie is uitgangspunt. (jaar)plannen, activiteiten, procedures, criteria, besluiten, rapportages en andere relevante informatie wordt via de website gepubliceerd. Via periodieke rapportages zal regelmatig een transparante verantwoording van tijd, middelen en resultaten aan alle stakeholders worden afgelegd.

Samen met lokale media wordt een communicatiestrategie opgesteld waarbij enerzijds de informatievoorziening over de ontwikkelingsstrategie en de mogelijkheden van LEADER onder de aandacht wordt gebracht en anderzijds de projecten en goede voorbeelden in het nieuws worden gebracht gedurende de programmaperiode. Internet en sociale media zullen daar een belangrijke rol in spelen.

Doelgroepen

- Potentiële aanvragers/initiatiefnemers, met name (agrarische) ondernemers en hun organisaties
- Overige inwoners van de regio
- Betrokken overheden (provincie, gemeenten, Waterschappen)
- Relevante sectorale en maatschappelijke organisaties en kennisinstellingen
- Collega-Lokale Actie Groepen

Communicatiemiddelen die in ieder geval ingezet zullen worden:

- Startbijeenkomst met uitleg over LEADER en de mogelijkheden
- Website
- Media (Lokaal, regionaal, provinciaal)
- Sociale media
- Digitale projectenkaart 20 jaar LEADER Zuid-Holland
- Formele rapportages en verslagen
- (Digitale) Nieuwsbrieven
- Netwerkbijeenkomsten/gebiedscafé 's etc.

4.6 Administratie

De financiële administratie over de besteding en verantwoording van de Beheer- en Uitvoeringskosten LOKALE ACTIE GROEP wordt uitgevoerd door de wettelijk vertegenwoordiger van de LOKALE ACTIE GROEP, Gemeente Krimpenerwaard in nauwe samenspraak met de secretaris van de LOKALE ACTIE GROEP. Gemeente Krimpenerwaard zorgt voor de organisatie en documentatie van aanbestedingstrajecten, verstrekken van opdrachten, het doen van betalingen, het uitkeren van vergoedingen aan LOKALE ACTIE GROEP-leden en het voorbereiden en indienen van financiële rapportages en declaratie bij de provincie Zuid-Holland c.q. de betaalautoriteit.

De overige administratie valt onder verantwoordelijkheid van de secretaris van de LOKALE ACTIE GROEP. Hij/zij zorgt voor het uitschrijven van de vergaderingen, de verslaglegging, inclusief de verslaglegging van de beoordeling van aanvragen, opstellen van voortgangsrapportages en jaarverslagen. De secretaris zorgt ook voor een eenduidige archivering, zowel digitaal als op papier. De secretaris houdt verder een logboek bij van alle contacten met initiatiefnemers en de status van aanvragen (voorbereiding, aanvraag, beoordeling, beschikking, uitvoering, vaststelling).

5 Organisatie

5.1 Positie, taken en bevoegdheden Lokale Actie Groep

Deze Lokale Ontwikkelingsstrategie vormt het strategisch kader waarbinnen de komende jaren projecten worden uitgevoerd. Dit document is opgesteld voor en door de burgers en organisaties in het gebied. Uit het verleden is gebleken dat een aanpak van onderaf, waarbij mensen en organisaties uit de streek zelf projecten indienen én het beoordelingsproces eveneens in de streek plaatsvindt, zeer succesvol is. Voor de uitvoering van Leader binnen het Nationaal Strategisch Plan is voorschreven dat er een Lokale Actie Groep vanuit het gebied moet worden samengesteld, die verantwoordelijk is voor het opstellen en uitvoeren van de Lokale Ontwikkelingsstrategie en voor het beoordelen van subsidieaanvragen binnen dit kader, uitmondend in besluit over de toekenning van aangevraagde subsidies.

Positie

De LOKALE ACTIE GROEP krijgt een meer centrale positie in de uitwerking van de lokale ontwikkelingsstrategie en heeft hierin meer verantwoordelijkheid en bevoegdheden dan voorheen. De positie, taken en bevoegdheden van de LOKALE ACTIE GROEP vloeien voort uit het Gemeenschappelijk Strategische Kader (artikel 33 van de Verordening (EU) 2021/1060 van 24 juni 2021):

Lid 3:

De volgende taken worden uitsluitend door de plaatselijke actiegroepen verricht:

- a) Opbouw van de capaciteit van lokale actoren om concrete acties te ontwikkelen en uit te voeren;
- b) Het opstellen van een niet-discriminerende en transparante selectieprocedure en van criteria, waardoor belangenconflicten worden vermeden en wordt gewaarborgd dat niet één belangengroep alleen de controle heeft over selectiebeslissingen;
- c) Het opstellen en publiceren van oproepen tot het indienen van voorstellen;
- d) De selectie van concrete acties en de vaststelling van de steunbedragen, alsmede het voorleggen van voorstellen aan de instantie die verantwoordelijk is voor de definitieve verificatie van de subsidiabiliteit vóór goedkeuring;
- e) De monitoring van de vorderingen met het bereiken van de doelstellingen van de strategie;
- f) Tussentijds evalueren en monitoring, opstellen van jaarplannen en -verslagen ten behoeve van de voortgang en waar nodig bijstellen van het Ontwikkelingsplan.
- g) De eindevaluatie van de uitvoering van de strategie.
- h) Stimuleren, genereren, activeren van het gebied om te komen tot het indienen van aanvragen die meetbaar bijdragen aan de thema's en doelen uit het Ontwikkelingsplan;
- i) Voorleggen van aanvragen aan het betaalorgaan in verband met de EU-conformiteitstoets;
- j) Begeleiden en beoordelen van ingediende projecten op basis van de selectie- en beoordelingscriteria (zie paragraaf 7.2);
- k) Begeleiden van de goedgekeurde projecten;
- l) Verzorgen van communicatie en voorlichtingsactiviteiten;
- m) Samenwerken en overleg voeren met gebiedspartijen inzake thema's uit het Ontwikkelingsplan;
- n) Terugkoppelen naar de eigen netwerken;
- o) Participeren in provinciale, landelijke (GLB-netwerk, LEADER Netwerk Nederland) en EU-netwerken (ELARD, CAP-EU Network);

Ad a): Zie hiervoor paragraaf 4.4

Ad b): De selectiecriteria en -procedure worden verder uiteengezet in paragraaf 7.3

Ad c): Dit houdt in de praktijk in dat de LOKALE ACTIE GROEP de teksten van de openstellingen voorbereidt, inclusief subsidieplafond, subsidiabiliteit van de kosten en de steunpercentages, in overleg met de verantwoordelijk medewerkers binnen de provincie Zuid-Holland en de betaalautoriteit (RVO). De Provincie Zuid-Holland is het orgaan dat de Openstellingsbesluiten publiceert, terwijl RVO zorgdraagt voor het vertalen van de relevante elementen uit het Openstellingsbesluit naar het portal waar initiatiefnemers hun aanvraag kunnen indienen.

Met de LEADER-coördinator van de provincie Zuid-Holland vindt eenmaal per kwartaal overleg plaats om procedurele kwesties en de voortgang van het programma te bespreken.

Ad d): De LOKALE ACTIE GROEP is het orgaan dat de ingediende aanvragen beoordeelt, selecteert en, indien nodig, rangschikt. De provincie Zuid-Holland, als formeel beschikkende instantie neemt het besluit van de LOKALE ACTIE GROEP over. Dit kan worden beschouwd als een bindend advies van de LOKALE ACTIE GROEP aan GS Zuid-Holland. RVO voert de EU-conformiteitstoets uit en beoordeelt de subsidiabiliteit en de redelijkheid van de opgevoerde kosten. In Hoofdstuk 3 is al aangegeven dat de LOKALE ACTIE GROEP wil werken met verschillende categorieën aanvragen en daarbij behorende maximum steunbedragen. Omdat het gaat om maximum bedragen, behoudt de LOKALE ACTIE GROEP zich wel het recht voor om gedurende de uitvoering van het programma deze bedragen te wijzigen binnen de algemeen geldende kaders van het NSP en de Europese staatssteunregels.

Ad e): Zie paragraaf 7.4

Ad f): Zie paragraaf 7.5.

Wettelijke vertegenwoordiging van de LOKALE ACTIE GROEP

De LOKALE ACTIE GROEP heeft zelf geen juridische rechtsvorm. Gemeente Krimpenerwaard treedt op als wettelijk vertegenwoordiger van de LOKALE ACTIE GROEP. Dat houdt in dat de gemeente Krimpenerwaard budgethouder is van de lopende kosten van de LOKALE ACTIE GROEP, zorgt voor de benodigde inzet van het eigen personeel, voor aanbestedingen en opdrachtverstrekkingen aan derden, het betalen van facturen, het uitbetalen van vergoedingen aan LOKALE ACTIE GROEP-leden die daar recht op hebben en het indienen van declaraties.

5.2 Profiel en samenstelling Lokale Actie Groep

Het profiel van de LOKALE ACTIE GROEP en haar leden is gebaseerd op professionaliteit, capaciteit, deskundigheid en ook de netwerken die nodig zijn om de gekozen ambitie en strategie goed uit te kunnen voeren. De LOKALE ACTIE GROEP-leden vullen elkaar aan en versterken elkaars competenties en vaardigheden.

Profiel LOKALE ACTIE GROEP

De Lokale Actie Groep (LOKALE ACTIE GROEP) is een evenwichtige en representatieve vertegenwoordiging van de relevante stakeholders in het gebied in relatie tot de in de strategie beschreven thema's en doelstellingen. Voor een stabiele samenstelling is een goede spreiding van LOKALE ACTIE GROEP-leden vanuit het gebied geborgd. Daarnaast is gelet op een evenwichtige man/vrouw verdeling en zijn in de LOKALE ACTIE GROEP verschillende leeftijdsgroepen vertegenwoordigd zodat de LOKALE ACTIE GROEP een goede afspiegeling van de bevolking vormt. De LOKALE ACTIE GROEP bestaat uit vertegenwoordigers van de publieke en private lokale sociaaleconomische belangen, waarbij noch de overheden, gedefinieerd conform de nationale regels, noch één belangengroep meer dan 49 % van de stemrechten voor de besluitvorming hebben.

De leden zijn geselecteerd op basis van competenties, deskundigheid, geslacht en achtergrond (publiek of privaat). LOKALE ACTIE GROEP leden zijn lid op persoonlijke titel en afkomstig uit de diverse relevante sectoren/thema's. Hierdoor hebben zij inhoudelijke kennis van zaken, beschikken zij over een groot netwerk en weten zij zich verzekerd van draagvlak. De LOKALE ACTIE GROEP-leden zijn ongebonden, maar wel betrokken bij het gebied. Ze hebben een lange adem, willen wel enkele jaren op reis met de projecten.

Profiel LOKALE ACTIE GROEP-lid:

- Is woonachtig en/of werkzaam in het gebied dan wel in aangrenzend stedelijk gebied
- Heeft een brede belangstelling voor plattelandsontwikkeling
- Weet zich verzekerd van draagvlak in het gebied
- Bezit relevante kennis en deskundigheid op minimaal één van de benoemde thema's
- heeft relevante kennis van het gebied de Krimpenerwaard
- Beschikt over een relevant netwerk binnen en/of buiten het gebied
- Is een verbinder, pro-actief, communicatief, attent in delen van informatie
- Heeft financieel inzicht en is in staat om financiële en bedrijfseconomische gegevens op waarde te beoordelen
- Denkt vanuit algemeen belang, in meerwaarde voor het gehele gebied
- Is in staat om voorbij het eigen of sectorale belang te denken, te oordelen en te handelen en om aanvragen te beschouwen in het licht van de geformuleerde doelstellingen en criteria

- Is in staat om samen te werken en in gezamenlijkheid te komen tot een afgewogen oordeel met mensen met verschillende achtergronden en met uiteenlopende belangen; respecteren elkaars mening en standpunten;
- Beschikt over goede communicatieve vaardigheden
- Is bereid naast reguliere vergaderingen in te zetten voor deelactiviteiten en afvaardigingen.
- Is eerlijk, open, integer, objectief

Op voorhand is niet gekozen voor een maximum aantal leden, zodat er ruimte blijft om meer geschikte kandidaten te selecteren uit de open werving als we dat wenselijk vinden. We achten een minimumaantal van 9 leden passend bij de omvang van het gebied, de breedte van het programma en de veelheid aan betrokken gebiedspartijen, een zo goed mogelijke vertegenwoordiging te kunnen waarborgen.

Om er voor te zorgen dat in vergaderingen van de LOKALE ACTIE GROEP, bij de beoordeling van subsidieaanvragen, vertegenwoordigers van overheden nooit de meerderheid kunnen vormen, hebben private partijen tenminste een twee-derde meerderheid in de samenstelling van de LOKALE ACTIE GROEP.

Bij een omvang van minimaal 9 leden, betekent dat de LOKALE ACTIE GROEP maximaal 3 vertegenwoordigers telt vanuit lokale overheden (gemeenten en Waterschappen). Om er voor te zorgen dat de relevante private gebiedspartijen, bedrijfsleven en maatschappelijke organisaties voldoende vertegenwoordigd zijn, zijn vijf van de overige minimaal negen plaatsen voorbehouden aan vertegenwoordigers van de volgende sectoren:

- Twee leden namens de agrarische sector
- Een lid namens de sector recreatie en toerisme
- Een lid namens het overige bedrijfsleven
- Een lid namens natuur-, landschap- en milieuorganisaties

De overige leden zijn personen afkomstig uit het gebied, die voldoen aan het profiel. De beoogde leden van de Lokale Actie Groep zijn weergegeven in bijlage 2.

Agendalid

Naast leden van de Lokale Actie Groep, bestaat de mogelijkheid om als agendalid bij de Lokale Actie Groep aangesloten te zijn. Dit kan bijvoorbeeld van toepassing zijn als de kennis, ervaring en het netwerk van de specifieke stakeholders wenselijk is, maar de betreffende partij/persoon niet in de gelegenheid is actief als lid van de Lokale Actie Groep te participeren. Een agendalid ontvangt wel de agenda, voorbereidende vergaderstukken en notulen, maar woont de reguliere vergaderingen niet bij. Een agendalid heeft geen formele rol en is uitgesloten van besluitvorming. Wel kan een agendalid gevraagd en ongevraagd advies geven met betrekking tot de geagendeerde onderwerpen.

Wijze van werving LOKALE ACTIE GROEP-leden

De lokale overheden (gemeenten en Waterschappen) is gevraagd om vertegenwoordigers af te vaardigen. Hetzelfde geldt voor de werving van de vertegenwoordigers namens de agrarische sector, het bedrijfsleven en namens de natuur-, landschap- en milieuorganisaties. De overige leden zijn geworven door middel van een wervingsprocedure via het plaatsen van een oproep in de lokale media, de eigen website en via de netwerken van de leden van de initiatiefgroep.

5.3 Organisatie van de uitvoering

Ondersteuning van de LOKALE ACTIE GROEP

Voor de uitvoering van de LOKALE ONTWIKKELING STRATEGIE wordt de LOKALE ACTIE GROEP ondersteund door:

- De secretaris/coördinator van de Plaatselijke Groep
- De provinciale LEADER-coördinator van de provincie Zuid-Holland
- RVO als Beheer- en Betaalautoriteit
- De Regieorganisatie GLB
- LEADER Netwerk Nederland

De LOKALE ACTIE GROEP wordt primair ondersteund door een secretaris en een coördinator. Deze functies kunnen in een persoon worden verenigd. Verder krijgt de LOKALE ACTIE GROEP en de secretaris/coördinator back office ondersteuning vanuit de gemeente Krimpenerwaard.

De secretaris/coördinator heeft de volgende taken:

- Is algemeen aanspreekpunt over LEADER voor relevante gebiedspartijen en projectaanvragers
- Zorgt voor afstemming met aanverwante programma's en activiteiten
- Doet de eerste oriëntatie op projectideeën aan de hand van intake gesprekken
- Ondersteunt de vergaderingen van de LOKALE ACTIE GROEP. Hieronder vallen voorbereiding agenda, bijwonen van vergaderingen, notulering, procesbewaking en advisering
- Begeleidt projectaanvragen vanaf projectidee tot en met vaststelling
- Rapporteert over de voortgang van projecten.
- Houdt het financieel overzicht bij over de uitputting van deelbudgetten en het totale budget;
- Organiseert de voorlichting, communicatie en PR.
- Stuurt de monitoring en evaluatie over de voortgang van de Lokale Ontwikkelingsstrategie aan
- Stelt jaarplannen en jaarverslagen op, met daarin uitgevoerde en geplande projecten en activiteiten. Doet, indien nodig, voorstellen voor het bijstellen van het programma

Het profiel van de secretaris bestaat in ieder geval uit de volgende kwalificaties:

- Heeft kennis van het gebied
- Beschikt over een goed en relevant netwerk in het gebied en daarbuiten
- Heeft een degelijke en gebleken ervaring met de Leaderaanpak
- Is in staat om aanvragers te begeleiden bij het vertalen van hun projectideeën naar Leaderwaardige aanvragen
- Heeft de noodzakelijke kennis van de technische en juridische aspecten van het POP- programma en/of weet de hiervoor relevante instanties te benaderen en in te schakelen
- Heeft kennis van relevante gemeentelijke procedures, met name rond vergunningaanvragen en/of weet de hiervoor relevante instanties te benaderen en in te schakelen.

Zodra de LOKALE ONTWIKKELING STRATEGIE door GS Zuid-Holland is goedgekeurd, zal de LOKALE ACTIE GROEP samen met de provincie starten met het voorbereiden van de openstelling, de communicatie en het begeleiden van initiatieven bij het voorbereiden van aanvragen. Hiervoor wordt indien noodzakelijk een extern expert als kwartiermaker ingezet.

Parallel hieraan start gemeente Krimpenerwaard een aanbestedingstraject voor de werving van de secretaris/coördinator.

Wettelijk vertegenwoordiger van de LOKALE ACTIE GROEP

Wat betreft de beheerkosten van de LOKALE ACTIE GROEP (zie ook hoofdstuk 6) zal gemeente Krimpenerwaard optreden als aanvrager en is uit hoofde daarvan ook verantwoordelijk voor het financieel beheer en de administratie van deze kosten. Dit houdt in dat vanuit gemeente Krimpenerwaard capaciteit ingezet wordt ten behoeve van het doen van aanbestedingen, verstrekken van opdrachten, voldoen van facturen, het uitbetalen van vergoedingen aan LOKALE ACTIE GROEP-leden die daar recht op hebben, het bijhouden van de administratie en het aanleveren van informatie en documenten ten behoeve van rapportages.

6 Financiering

6.1 Begroting

Voor LEADER Krimpenerwaard is voor de periode 2023-2027 een budget € 2,2 miljoen aan publieke middelen beschikbaar, bestaande uit € 1,1 miljoen Europese middelen uit het ELFPO en € 1,1 miljoen nationale middelen aan provinciale cofinanciering. Dit bedrag is als volgt tot stand gekomen: Nederland heeft in haar NSP 5% van het budget voor LEADER gereserveerd, dit komt neer op € 58,67 miljoen (afgerond) aan Europese middelen bestemd voor LEADER in de periode 2023-2027. Voor de provincie Zuid-Holland is hiervan in totaal € 4,4 miljoen beschikbaar. De cofinancieringsverplichting voor LEADER bedraagt minimaal 20%. De provincie Zuid-Holland heeft gekozen voor een top up en stelt eveneens € 4,4 miljoen aan cofinanciering beschikbaar. Er is in deze periode geen verplichte cofinanciering van gemeenten en Waterschappen. In het GS besluit van 14 maart 2023 wordt gesteld dat "LEADER gebieden kunnen wat betreft de subsidie voor de uitvoering van de strategie uitgaan van een indicatief bedrag van € 2.2 mln. voor de gehele periode, bestaande uit € 1.1 mln. Europese middelen en € 1.1 mln. middelen van de provincie." De begroting voor deze strategie is hierop gebaseerd.

De Europese Verordening 2021/1060 bepaalt dat maximaal 25% van deze middelen besteed mag worden aan de kosten voor het beheer, de monitoring en de evaluatie van de Lokale Ontwikkelingsstrategie. Dit komt neer op een bedrag van maximaal € 550.000.

Zoals in Hoofdstuk 3 beschreven, wordt het resterende budget ingezet op twee categorieën concrete acties: Budget voor innovatieve ideeën/kleine projecten, die passen bij de doelen en thema's van de Lokale Ontwikkelingsstrategie. Het gaat om het toekennen van relatieve kleine subsidiebedragen (minder dan € 25.000) aan initiatieven die in potentie kansrijk kunnen zijn, maar waarvoor eerst nog zaken moeten worden uitgezocht of onderzocht alvorens een volledig uitgewerkt plan, inclusief investeringsbegroting en businessplan kan worden ontwikkeld. Het steunpercentage voor deze categorie aanvragen bedraagt maximaal 80%. We gaan ervan uit dat er in de hele periode minimaal 8 van deze categorie aanvragen ondersteund worden

Investeringsubsidies: de 'klassieke' aanvragen/projecten, zoals we die kennen uit de afgelopen (POP3) periode. Het gaat hierbij om volledig uitgewerkte plannen inclusief investeringsbegroting en businessplan. Voor deze aanvragen gaat het om een steunpercentage van 40% en subsidiebedragen tussen de minimaal € 25.000 en maximaal € 200.000,-

Op basis van deze uitgangspunten en de in de strategie geformuleerde doelstellingen en activiteiten, is de begroting voor de periode 2023-2027:

Submaatregel	Kosten/investeringen	%
Projectideeën/kleine projecten	275.000	6,25
Investeringsubsidies voor projecten	3.575.000	81,25
Beheer- en uitvoeringskosten LOKALE ACTIE GROEP*	550.000	12,50
Totaal	€ 4.400.000	100

* Onder beheer en uitvoeringskosten LOKALE ACTIE GROEP vallen onder meer de vergoedingen van LOKALE ACTIE GROEP-leden, kosten voor secretaris/coördinator, kosten voor back office support, beheer, vergoedingen voor LOKALE ACTIE GROEP-leden, kosten voor deskundigheidsbevordering, activering, communicatie, monitoring en evaluatie.

6.2 Dekkingsplan

De bijdrage van Zuid-Holland is gelijk aan het budget dat vanuit ELFPO beschikbaar is.

Voor de ondersteuning van ideeën en kleine projecten is het steunpercentage maximaal 80% en moet dus minimaal 20% uit private middelen worden bijdragen. De subsidie is minder dan € 25.000.

Voor de projecten geldt een steunpercentage van 40%. Dit betekent dat minimaal 60% van de investeringskosten uit private middelen moeten komen. Verder gelden voor de projecten een minimum subsidiebedrag van € 25.000 en een maximum van € 200.000.

De dekking van de beheerkosten wordt geheel gedaan uit publieke middelen: de helft uit het ELFPO en de helft door nationale cofinanciering door de provincie.

Aan de hand van deze uitgangspunten, ziet het dekkingsplan er als volgt uit.

Submaatregel	ELFPO	PZH	Privaat	Totaal
Projectideeën/pilots/experimenten	110.000	110.000	55.000	275.000
Investeringsubsidies voor projecten	715.000	715.000	2.145.000	3.575.000
Beheer- en uitvoeringskosten LOKALE ACTIE GROEP*	275.000	275.000	0	550.000
Totaal	1.100.000	1.100.000	2.200.000	4.400.000
%	25	25	50	100

Voorwaarde voor een succesvolle uitvoering van de geselecteerde aanvragen, inclusief beheerkosten, is dat alle aanvragers gebruik kunnen maken van de voorschotregeling, waarbij 50% van de toegekende publieke steun bij aanvang van de uitvoering van het project beschikbaar wordt gesteld aan de aanvrager. Dit zal worden opgenomen in de openstellingsbesluiten die door de Lokale Actie Groep worden voorbereid.

Deel II Reglement

7 Beheer- en toezichtregeling/beschrijving van de openstellings- en selectieprocedure

7.1 Werkwijze Lokale Actie Groep en verantwoording

Het vergaderritme van de LOKALE ACTIE GROEP is primair gekoppeld aan de indieningsmomenten van aanvragen. Zie hiervoor paragraaf 7.2. Dit betekent dat de LOKALE ACTIE GROEP in beginsel viermaal per jaar bij elkaar komt, telkens ongeveer vier weken na afloop van een indieningsmoment.

Het beoordelen van de binnengekomen aanvragen vormt dan ook het belangrijkste punt op de agenda van een LOKALE ACTIE GROEP-vergadering. In de aanloop naar een vergadering stelt de secretaris samen met de voorzitter een concept-agenda op en verspreidt deze onder de overige LOKALE ACTIE GROEP-leden voor aanvullingen.

Voordat een aanvraag ingediend en beoordeeld wordt, is er al op meerdere momenten contact geweest met de initiatiefnemer(s). Zodra de aanvraag positief beschikt is, neemt de secretaris-coördinator contact op met de initiatiefnemer om de beschikking door te nemen. Hiervoor wordt ook een handleiding aan de initiatiefnemer aangereikt, zodat de uitvoering, rapportages en verantwoording op een goede manier kunnen worden voorbereid.

Tijdens de uitvoering worden een of twee LOKALE ACTIE GROEP-leden aan een project gekoppeld. Deze ambassadeurs bezoeken tijdens de uitvoering het project minimaal tweemaal en zijn op verzoek van de initiatiefnemer ook beschikbaar voor raad & daad. Voor de procedurele zaken rond rapportages en verantwoordingen kan een beroep worden gedaan op de secretaris-coördinator.

Verantwoording

De LOKALE ACTIE GROEP legt op twee manieren verantwoording af m.b.t. de uitvoering van de LOKALE ONTWIKKELING STRATEGIE en de selectie van aanvragen:

1. Middels publicatie van een Jaarverslag: hierin wordt verslag gedaan van de vier indieningsrondes (wijze van organisatie, communicatie en indieners), gerapporteerd over de beoordeling- en selectieprocedures en de uitkomsten daarvan. Ook wordt de stand van zaken weergegeven van de in voorgaande jaren geselecteerde projecten en behaalde resultaten. Verder wordt aangegeven hoe deze zich verhouden tot doelstellingen van het programma als geheel. Tenslotte wordt verslag gedaan van de ondernomen activiteiten op het gebied van deskundigheidsbevordering, communicatie, kennisdeling en netwerkvorming;
2. Door middel van informatieverstrekking op de eigen website: er wordt verslag gedaan van de LOKALE ACTIE GROEP-vergaderingen en van elk goedgekeurd project wordt op een aparte projectpagina informatie gegeven.

7.2. Wijze van openstellen en plafond bepalen

Vanaf de start van het programma wordt gekozen voor een doorlopende openstelling. Dit houdt in dat subsidieaanvragen doorlopend kunnen worden ingediend. Om in de eerstvolgende LOKALE ACTIE GROEP vergadering door de LOKALE ACTIE GROEP beoordeeld te worden, moeten aanvragen op of voor vier vaste data in het jaar worden ingediend. Dit wordt in het openstellingsbesluit vastgelegd.

Een doorlopende openstelling houdt ook in dat het subsidieplafond bestaat uit het totale budget dat voor de hele periode (tot en met 31 december 2027) beschikbaar is voor projecten. Wel worden er twee deelplafonds aangehouden: een voor de projectideeën/pilots/experimenten en een voor de investeringsprojecten.

Aanvragen die bij de beoordeling door de LOKALE ACTIE GROEP het minimum aantal punten behalen, worden door de LOKALE ACTIE GROEP geselecteerd voor een bijdrage.

De LOKALE ACTIE GROEP gaat onmiddellijk na goedkeuring van de LOKALE ONTWIKKELING STRATEGIE aan de slag om in overleg met de Provincie Zuid-Holland en RVO de tekst van het Openstellingsbesluit voor te bereiden. Vervolgens wordt de provincie verzocht om het Openstellingsbesluit te publiceren in het Provinciaal Blad.

Tijdens de jaarlijkse evaluatie van het programma, bekijkt de LOKALE ACTIE GROEP of er aanleiding is om het Openstellingsbesluit op onderdelen aan te passen.

7.3. Selectiecriteria en selectieprocedure steunaanvragen

Uitgangspunten:

- Op de meeste efficiënte en doelmatige, maar tegelijkertijd open en transparante wijze komen tot de selectie van goede, 'LEADER-waardige' projecten
- We maken een onderscheid tussen als LOKALE ACTIE GROEP faciliteren van initiatieven aan de ene kant en de formele indiening, beoordeling en selectie van aanvragen aan de andere kant.
- Te allen tijde voorkomen van (de schijn van) belangenverstrengeling
- Waar we niet aan bijdragen:
 - Als een initiatief gebaseerd is op de traditionele, fossiele economie. Gebruik van duurzame energiebronnen is een gegeven;
 - Als het initiatief uitgaat van de principes van de lineaire economie: make – use – waste en niet gestoeld is op de principes van de circulaire economie;
 - Als het initiatief geen verdienpotentieel heeft.

De LOKALE ACTIE GROEP leden tekenen voor de startdatum van de openstelling een geheimhoudingsverklaring, waarin zij uitdrukkelijk verklaren geen informatie in de projectdossiers voor eigen voordeel zullen gebruiken of aan derden ter beschikking zullen stellen.

Na indiening van een aanvraag voert RVO eerst een ontvankelijkheidstoets uit, voordat het dossier wordt toegestuurd aan de LOKALE ACTIE GROEP leden. De LOKALE ACTIE GROEP leden beoordelen voor de vergadering ieder individueel de ingediende aanvragen en vullen het scoreformulier in. Bij elk criterium motiveren zij schriftelijk hun score.

De ingevulde en ondertekende formulieren worden uiterlijk een werkdag voor de LOKALE ACTIE GROEP-vergadering opgestuurd naar de secretaris. Niet tijdig, niet ondertekende of niet juist ingevulde scoreformulieren worden ongeldig verklaard en worden uitgesloten.

De scores van de geldige formulieren worden door de secretaris verzameld en door toepassing van de wegingsfactoren wordt voor elk criterium een gemiddelde score berekend. De scores per criterium worden vervolgens bij elkaar opgeteld.

Tijdens de vergadering dient voorafgaand aan de bespreking en selectie van de aanvragen eerst het volgende protocol te worden gevolgd:

- Een LOKALE ACTIE GROEP-lid dat een direct of indirect belang heeft bij een aanvraag, dient bij de behandeling van deze aanvraag in de LOKALE ACTIE GROEP-vergadering de vergadering te verlaten. Dit wordt door de secretaris opgenomen in het verslag. Het LOKALE ACTIE GROEP-lid neemt op geen enkele wijze deel aan overleg, bespreking, oordeelsvorming en besluitvorming t.a.v. deze aanvraag
- De vraag of een LOKALE ACTIE GROEP-lid een direct of indirect belang heeft bij de aanvraag, is ter beoordeling van de LOKALE ACTIE GROEP als geheel, waarbij de voorzitter de beslissende stem heeft. Indien de voorzitter een direct of indirect belang heeft bij een aanvraag, wordt hij/zij bij de behandeling van deze aanvraag tijdelijk als voorzitter vervangen door een ander LOKALE ACTIE GROEP-lid dat geen direct of indirect belang bij de aanvraag heeft;
- Het aantal LOKALE ACTIE GROEP-leden dat ter vergadering gerechtigd is een oordeel te geven, dat kan en mag worden meegewogen, moet tenminste 51% bedragen van het totaal aantal LOKALE ACTIE GROEP-leden;
- De scores van LOKALE ACTIE GROEP-leden die niet aanwezig zijn bij de vergadering, maar die wel tijdig en correct het scoreformulier hebben ingediend, worden meegewogen bij de bepaling van de gemiddelde scores;
- Ten hoogste 49% van de ter vergadering aanwezige LOKALE ACTIE GROEP-leden wiens oordeel kan en mag worden meegewogen, mag bestaan uit vertegenwoordigers van overheids- of semioverheidsinstanties.

Vervolgens presenteert de secretaris aan de LOKALE ACTIE GROEP-leden per aanvraag een overzicht van alle scores en de gemiddelde scores. Aangegeven wordt ook, indien van toepassing, op welke criteria en/of onderdelen een aanvraag onvoldoende punten ten opzichte van het gestelde minimum heeft behaald. Tijdens de vergadering wordt besproken of er gegronde redenen zijn aan te voeren om scores op bepaalde criteria naar boven of naar beneden bij te stellen. Indien LOKALE ACTIE GROEP-leden in meerderheid het eens zijn om een score naar beneden of naar boven bij te stellen, dan wordt zodoende de definitieve score bepaald. Vervolgens wordt aan de hand van deze definitieve score bepaald of een aanvraag al dan niet voldoet aan de minimumvereisten.

Van de beoordeling en de bespreking van de scores door de LOKALE ACTIE GROEP wordt door de secretaris verslag gemaakt. In het verslag worden ook de gemiddelde scores op elk criterium vermeld. Het verslag wordt langs elektronische weg voorgelegd aan de LOKALE ACTIE GROEP-leden. Deze hebben maximaal tien werkdagen de tijd om, uitsluitend redactioneel, op het verslag te reageren. Aangedragen redactionele aanpassingen worden in door de secretaris in het verslag verwerkt. Het aldus vastgestelde verslag wordt toegestuurd aan GS Zuid-Holland.

Voldoet een aanvraag niet aan de minimumvereisten, dan wordt GS Zuid-Holland gevraagd de aanvraag negatief te beschikken. De aanvrager kan op basis van de aanvraag beroep en bezwaar aantekenen. De aanvrager kan er ook voor kiezen om een nieuwe, aangepaste aanvraag in te dienen.

Aanvragen die voldoen aan de minimumvereisten worden doorgestuurd aan GS Zuid-Holland met het verzoek om de aanvraag positief te beschikken onder voorwaarde van de toetsing van de opgegeven projectkosten op rechtmatigheid en redelijkheid door RVO.

Normaliter vindt er dus geen rangschikking van aanvragen plaats, zoals dit bij een reguliere tenderprocedure wel het geval is: aanvragen die voldoen aan de minimumvereisten en minimumscores worden geselecteerd. De enige uitzondering hier op is wanneer er aan het eind van het programma meer aanvragen worden ingediend, die voldoen aan de minimumvereisten, dan er nog aan beschikbaar budget resteert om alle aanvragen volledig te kunnen honoreren. In die situatie is er wel sprake van rangschikking, dat wil zeggen dat in de vergadering door de LOKALE ACTIE GROEP de definitieve scores van alle aanvragen op volgorde van hoogste naar laagste totaal score rangschikt. Het nog resterende budget wordt toegewezen aan de aanvragen met de hoogste score.

Selectiecriteria

Vanwege de verschillen in karakter en reikwijdte van de projectideeën en de projecten, worden beide typen aanvragen ook anders beoordeeld.

In zijn algemeenheid geldt dat bij de beoordeling van alle aanvragen er drie sets van beoordelingscriteria worden gebruikt:

1. Inhoudelijke criteria die voortvloeien uit de thema's en doelen van de LOKALE ONTWIKKELING STRATEGIE, d.w.z. de bijdrage aan één of meer van de geformuleerde doelstellingen en outputindicatoren (mate van effectiviteit);
2. De LEADER criteria;
3. De kwaliteit van de aanvraag en de aanvrager.

Ad 1

De inhoudelijke criteria hebben betrekking op:

- De bijdrage van de aanvraag aan de sociaaleconomische versterking van de regio. Bij aanvragen in het kader van het projectideeën moet inzichtelijk worden gemaakt welke intentie en/of potentie het innovatie-idee heeft om bij te dragen aan de sociaaleconomische versterking van de regio
- De specifieke bijdrage van de aanvraag aan tenminste een van de twee oplossingsrichtingen, zoals beschreven in hoofdstuk 3: 1) vitale groene regio; 2) Waarde(n) van de Waard.
- Op de vraag of eventuele negatieve effecten van de aanvraag op mens of omgeving zijn onderzocht en of maatregelen worden getroffen om deze effecten te voorkomen dan wel te compenseren
- De wijze waarop er aandacht wordt besteed aan gendergelijkheid en inclusiviteit en het versterken van de positie van jongeren in het gebied.

Ad 2

De LEADER-criteria houden in dat in de aanvragen de zes basisprincipes van de LEADER-aanpak in voldoende mate worden toegepast. Deze zes basisprincipes van LEADER zijn:

1. Bottom-up werkwijze;
2. Gebiedsgerichte benadering;
3. Bevorderen van samenwerking tussen de gebiedsactoren: dit houdt in dat bij elke aanvraag tenminste twee gebiedspartijen betrokken moeten zijn.
4. Versterken van duurzame netwerken in het gebied;
5. Integrale of multisectorale aanpak;
6. Voorbeeldwerking.

Ad 3

Hierbij worden aspecten beoordeeld en gewogen als de algehele kwaliteit van de aanvraag, de kennis en ervaring die nodig is om het project op een goede manier uit te kunnen voeren, de haalbaarheid en tijdige uitvoerbaarheid en de kosten in relatie tot de verwachte resultaten. Voor projecten wordt daarbij ook gekeken of aan de hand van het business plan het initiatief potentie heeft om ook na de subsidiefase gecontinueerd te worden.

De LOKALE ACTIE GROEP zal bepaalde criteria een zwaarder gewicht meegeven, b.v. voor de projecten zal een criterium als concrete, meetbare bijdrage aan de regionale economie een hogere wegingsfactor krijgen, net als typische LEADER-criteria, zoals het bottom-up gehalte. Voor de project ideeën ligt het voor de hand dat het criterium Innovatief gehalte een hoge wegingsfactor krijgt. Uiteraard geldt hierbij steeds dat dit wordt bekeken in het licht van de gekozen inhoudelijke thema's.

In bijlage 4 zijn *voorbeelden* opgenomen van hoe de beoordelingsformulieren er voor de twee categorieën aanvragen uit zouden kunnen zien. Zodra de LOKALE ACTIE GROEP formeel is ingesteld en vooruitlopend op de invulling van de tekst van het Openstellingsbesluit zal de LOKALE ACTIE GROEP op basis hiervan komen tot een nadere invulling en concretisering van de criteria en tot het bepalen van de wegingsfactor voor elk criteria en de minimumscores.

Steunbedragen en steunpercentages

Behalve het op bovenbeschreven wijze beoordelen van de aanvragen, stelt de LOKALE ACTIE GROEP ook de steunbedragen en steunpercentages vast. Ook hier wordt weer onderscheid gemaakt in ideeën en projecten. Zoals in Hoofdstuk 6 al is aangegeven, gaat het bij de eerste categorie aanvragen om het toekennen van relatieve kleine steunbedragen (minder dan € 25.000) aan initiatieven die in potentie kansrijk kunnen zijn, maar waarvoor eerst nog zaken moeten worden uitgezocht of op haalbaarheid onderzocht voordat een volledig uitgewerkt plan, inclusief investeringsbegroting en businessplan kan worden ontwikkeld. Het steunpercentage voor deze categorie aanvragen bedraagt 80%. Dit budget is nadrukkelijk niet bedoeld voor reguliere voorbereidingskosten.

Bij de projectideeën/kleine projecten gaat het om een eenmalige investeringssubsidie. Voor deze aanvragen geldt een steunpercentage van 40% en subsidiebedragen tussen minimaal € 25.000 en maximaal € 200.000.

Door voor projectideeën een maximum van € 25.000 te hanteren vallen zij binnen de voorwaarden van RUS 1 en kunnen dienovereenkomstig met een lichte toets gelijk worden afgedaan. De LOKALE ACTIE GROEP stelt wel als verplichting dat de aanvrager de resultaten van het projecten publiek maakt en actief deelt in het gebied. Met deze systematiek wordt tegemoetgekomen aan de van de grootste bezwaren die door initiatieven is aangedragen tijdens de POP3-periode, namelijk de disproportionele administratieve lastendruk. Ook wordt het nu weer mogelijk om het programma open te stellen voor kleine projecten (minder dan € 25.000 subsidie). Dit in combinatie met de mogelijkheid om bij de start van de uitvoering aanspraak te maken op een voorschot van 50% van de verleende subsidie, zal de uitvoerbaarheid van het programma zeer ten goede komen.

Voor de projecten (vanaf € 25.000 euro subsidie) blijft het reguliere regime van financiële verantwoording van kracht. Wel krijgen alle aanvragen de mogelijkheid om gebruik te maken van een van de twee Vereenvoudigde Kosten Opties, Berekening Personeelskosten en Berekening Totale overige kosten.

Rol van de LOKALE ACTIE GROEP tijdens de uitvoering van projecten

Ook nadat een aanvraag verleend is, heeft de LOKALE ACTIE GROEP nog een rol tijdens de uitvoering. Aan elk project worden een of twee LOKALE ACTIE GROEP-leden als ambassadeur toegewezen. Zij houden de vinger aan de pols bij de uitvoering door contact met de initiatiefnemer en projectbezoeken. Maar de LOKALE ACTIE GROEP als geheel heeft gedurende de uitvoering ook een formele rol. Dit is met name het geval wanneer de initiatiefnemer aangeeft dat er (mogelijk) belangrijke wijzigingen gaan optreden in de uitvoering of in de beoogde resultaten. In die gevallen kan de LOKALE ACTIE GROEP besluiten tot een volledige herbeoordeling van het project op basis van de voorgestelde wijzigingen. Als de herbeoordeling leidt tot een dusdanig lagere score, dat een of meer van de gestelde minimumscores niet worden behaald, kan de LOKALE ACTIE GROEP besluiten om GS te verzoeken de subsidieverlening alsnog in te trekken dan wel lager vast te stellen.

7.4. Monitoring

Op zowel rijks-, provinciaal als lokaal niveau is er sprake van monitoring en evaluatie. Dit is noodzakelijk om de uitvoering en realisatie, zowel financieel als wat betreft de outputindicatoren, te kunnen volgen en waar nodig tussentijds bij te sturen.

Bij de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland, die optreedt als Beheer- en betaalautoriteit, worden beschikte LEADER-aanvragen in het daarvoor ontwikkelde IT-systeem ingevoerd. Het gaat hierbij niet alleen om committering van het budget, maar ook en vooral om het registreren van de in de aanvraag benoemde resultaten en outputindicatoren. Deze indicatoren moeten in het voorafgaande proces van beoordeling en selectie door de LOKALE ACTIE GROEP aansluiten bij de indicatoren, zoals benoemd in de LOKALE ONTWIKKELING STRATEGIE.

We willen hierbij ook nadrukkelijk de aanbevelingen betrekken die gedaan zijn door bureau Ecorys. Ecorys heeft in 2022 in opdracht van de twee Zuid-Hollandse LEADER-gebieden, die in de POP3 periode actief waren, LEADER Polders met Waarden en LEADER Holland Rijnland, een externe evaluatie uitgevoerd.

In het rapport is specifiek met betrekking tot de rol van de LOKALE ACTIE GROEP in de uitvoering en monitoring van de projecten een aantal aanbevelingen gedaan:

- Zorg in samenspraak met de initiatiefnemers voor een adequate definiëring van de beoogde output van het project, zoals deze ook opgenomen wordt in de beschikking
- Versterk de begeleiding van de beschikte projecten in de uitvoering. Hier is primair een rol weggelegd voor de coördinator, die in nauw contact staat met initiatiefnemers in het traject op weg naar een aanvraag. De aanbeveling is dat de coördinator ook het eerste aanspreekpunt wordt voor projecten bij de uitvoering, declaraties en eindverantwoording. De coördinator krijgt zodoende meer de positie van accountmanager die initiatieven op weg helpt, begeleid en adviseert vanaf het allereerste contact tot en met de vaststelling. Verder vervullen de LOKALE ACTIE GROEP-leden die als ambassadeur aan projecten verbonden zijn, ook een rol in het onderhouden van contacten met 'hun' projecten. Gedurende de uitvoering en bij de afronding bezoeken zij een project minimaal tweemaal en brengen hierover schriftelijk verslag uit aan de overige leden van de LOKALE ACTIE GROEP aan de hand van een vast format.

7.5. Effectmeting en evaluatie

Effectmeting begint bij het aan de voorkant scherp definiëren en afbakenen van de doelen, resultaten en indicatoren van het eigen programma, zoals weergegeven in Hoofdstuk 3. Stap 2 is om bij de subsidieaanvragen in overleg met de initiatiefnemers de doelen, resultaten en indicatoren van ieder project zo helder en eenduidig mogelijk te bepalen.

Stap 3 is het organiseren van de projectgewijze monitoring, zoals in de vorige paragraaf beschreven. Dit is een samenspel van RVO, Provincie, coördinator en LOKALE ACTIE GROEP-leden die optreden als projectambassadeurs.

Op het niveau van de LOKALE ONTWIKKELING STRATEGIE als geheel heeft de voltallige LOKALE ACTIE GROEP de taak om er op toe te zien dat het geheel aan geselecteerde aanvragen leidt tot realisatie van de geformuleerde doelstellingen en indicatoren en uitputting van de beschikbare middelen. In elke vergadering van LOKALE ACTIE GROEP zorgt de secretaris voor een overzicht van de geselecteerde aanvragen, de stand van de uitvoering, de beoogde en de behaalde resultaten en de stand van uitputting van het budget. Input voor deze rapportage komt uit de voortgangsrapportages van de projecten, de verlenings- en vaststellingsbeschikkingen en de rapportages van de projectambassadeurs. Deze periodieke rapportages vormen ook weer de basis voor de jaarverslagen.

Aan de hand van het jaarverslag evalueert de LOKALE ACTIE GROEP jaarlijks de voortgang in de realisatie van de doelen, resultaten en indicatoren en uitputting van de beschikbare middelen. Dit moment wordt ook gebruikt om te reflecteren op de gebruikte werkprocessen en -methoden, het functioneren van de LOKALE ACTIE GROEP en de coördinator, de communicatie naar het gebied en de werkkrelatie en communicatie tussen en met Provincie en RVO: leiden de gekozen werkwijzen, de ingezette communicatie- en activeringsmiddelen en de manier waarop aanvragen zijn geselecteerd en beoordeeld tot de meest efficiënte en effectieve uitvoering van het programma en tot de beoogde resultaten?

Als daar aanleiding toe is, zullen op onderdelen verbeteringen worden doorgevoerd.

Vanwege de (deels) nieuwe samenstelling van de LOKALE ACTIE GROEP, de nieuwe inhoudelijke thema's en de nieuwe werkwijze, zal de LOKALE ACTIE GROEP met name in het begin van de uitvoering (zomer en herfst 2023) een beroep doen op externe deskundigheid. B.v. via het Netwerk Platteland/Regiebureau POP zal gevraagd worden om één of meerdere mensen de LOKALE ACTIE GROEP-vergaderingen bij te wonen en feedback te geven. Ook zal voor de start van de openstelling een bezoek worden gebracht aan een collega-LOKALE ACTIE GROEP waar al langer ervaring is met de LEADER-werkwijze. Verder zal halverwege het programma (2025) een mid term evaluatie worden uitgevoerd. Tenslotte zal een eindevaluatie worden georganiseerd.

In tegenstelling tot eerdere periodes, zullen we in deze periode geen eigenstandige externe evaluatie laten uitvoeren, maar sluiten we aan bij de evaluaties die landelijk worden opgezet en uitbesteed.

Aan het eind van de periode zullen we aan de hand van de resultaten een interactieve projectenkaart en een infographic laten maken en binnen onze netwerken verspreiden.

Bijlagen

Bijlage 1

Samenstelling initiatief groep opstellen LOKALE ONTWIKKELING STRATEGIE

Jan Herm Bokdam	Agrariër	Lid
Lisa Goossens	Hoogheemraadschap Schieland en de Krimpenerwaard	Lid
Bas Rechthuyt	MKB ondernemer	Lid
Felicia Rook	Gemeente Krimpenerwaard	Lid / secretaris
Jan Speksnijder	Agrariër	
Durkje Uittenbogaard-Wierda	Melkveehouder en Recreatief ondernemer en voormalig bestuurslid St. Promotie Krimpenerwaard	Lid
Marieke Kok	KnowWhy	Coördinator
Anneloes Visser	Gemeente Krimpenerwaard	Agenda Lid

Samenstelling van de beoogde LOKALE ACTIE GROEP :

Naam	Namens	Netwerk, profiel en competenties
Wethouder Leo Barth (55+)	Publieke Sector	Gemeente Krimpenerwaard, regionale overheden. Portefeuille o.a. Landbouw en economie. Heeft werkervaring in managementfuncties bedrijfsleven (Financiële sector & vastgoed)
Vacature* ⁵ (18-30)	Publieke Sector	Jongerenraad Krimpenerwaard, Jongeren in de gemeente, linking-pin tussen overheid en jongeren in het gebied Signaleren wat er leeft onder jongeren, netwerken, Verbinden, strategisch denken
Dolf Heijkoop (18-30)	Agrarische Sector	LTO / Jonge boeren Jonge Biologische boer uit Stolwijk Weet wat er speelt in de sector en in het gebied Open mindset, verbindend,
Durkje Uittenbogaard-Wierda (30-55)	Agrarische Sector	Landbouw & Toerisme Samen met haar man eigenaar van melkveebedrijf en Farm Camps Stolkse Weide Heeft als lid van het Initiatiefteam bijgedragen aan tot stand komen van de LOS, weet wat er speelt zowel in agrarische sector als in recreatieve sector. Verbindend, enthousiasmerend, communicatief sterk
Bestuurslid Natuur en Vogelwerkgroep KW* (55+)	Natuurorganisaties	Gedegen kennis van ecologie en van de Krimpenerwaard, breed netwerk
Bote de Vries (55+)	Recreatie & Toerisme	Bestuurslid St. Promotie Krimpenerwaard, Bestuurder/commissaris, ervaren professional in internationale activafinanciering, met een juridische en 'special credits' achtergrond, creatief, sterke structureringsvaardigheden en een uitstekend relatienetwerk.
Kandidate (V)* (55+)	MKB	Heeft LAG-lidmaatschap in overweging; systemisch procesbegeleider en communicatiecoach in primair en voortgezet onderwijs. Vrouwelijk ondernemerschap, netwerker, verbinder met oog voor de onderstroom, strategisch denken.
Heidi Doff (30-55)	Culturele sector	Directeur Cultuurhuis, breed netwerk in zowel stedelijk als landelijk gebied. Actief binnen netwerken van vrouwelijke ondernemers, Verbinder, strategisch denken.
Vacature	Overig	
Vacature	Overig	
AgendaLid		
Lisa Goossens	Overheid	Hoogheemraadschap Schieland en de Krimpenerwaard

⁵ *Kandidaten zijn benaderd en hebben LAG Lidmaatschap in overweging, echter op moment van insturen LOS nog geen definitief besluit bekendgemaakt.

Bijlage 2

Overzicht potentiële projecten (niet uitputtend):

- Circulaire toepassingen schapenwol in de bouw
- Circulaire toepassing Kaaswei
- Ontwikkelen Natuurbeleving rondom NNN gebieden
- Multifunctionele recreatie & ontmoetingspunten in de nabijheid van de natuur
- Beleefroutes voor bezoekers op het boerenerf
- Nieuwe vormen van samenwerking en tegengaan van energieongelijkheid in off-grid oplossingen voor hernieuwbare energie
- Duurzame voeding voor iedereen
- Behoud en Beleef Historisch gemaal Haastrecht
-

Bijlage 3

voorbeeld beoordelings- en scoreformulier projectideeën/pilots/experimenten:

A. Thema's, doelstellingen en indicatoren		Score	Weging	Minimum	Motivering score
1	Heeft het de potentie om bij te dragen aan de sociaaleconomische positie van de regio?	Score 0 tot 5			
2	Heeft het project de potentie om bij te dragen aan de versterking van de sociaaleconomische positie van de agrarische sector in het gebied?	Score 0 tot 5			
3	Heeft de aanvraag betrekking op thema A?	Score 0 tot 5			
4	Heeft de aanvraag betrekking op thema B?	Score 0 tot 5			
5.	Wordt in het project ook onderzoek gedaan naar mogelijk negatieve effecten op mens, plattelandseconomie en/of	Score -5 tot 0			
SUBTOTAAL A.		Minimaal:			
B. Leidende criteria uit de richtsnoeren LEADER		Score	Weging	Minimum score	Motivering score
6	Het project heeft een bottom-up aanpak	Score 0 tot 5			
7	Het project heeft een experimenteel/innovatief karakter	Score 0 tot 5			
8	Er is sprake van samenwerking	Score 0 tot 5			
9	Er is sprake van een integrale/multisectorale aanpak	Score 0 tot 5			
SUBTOTAAL B.		Minimaal:			
C. Kwaliteitstoets		Score	Weging	Minimum score	Motivering score
10	Algemene indruk projectidee en aanvrager	Score 0 tot 5			
11	Is de organisatiestructuur duidelijk beschreven? Zijn verantwoordelijkheden tussen betrokken partijen en	Score 0 tot 5			
12	Is er voldoende zicht op de uitvoerbaarheid?	Score 0 tot 5			
13	Is voldoende beschreven hoe de resultaten publiek worden gemaakt?	Score 0 tot 5			
SUBTOTAAL C.		Minimaal:			
TOTAAL (Subtotalen A + B + C)		Minimaal:			

Voorbeeld beoordelings- en scoreformulier projecten:

A. Thema's, doelstellingen en indicatoren		Score	Weging	Minimum	Motivering score
1	Draagt het project bij aan de algemene doelstelling: duurzaam en structureel versterking van de sociaaleconomische positie van de regio? Is de bijdrage aan versterking van de sociaaleconomische positie van de regio gekwantificeerd en onderbouwd in termen van economische spin off (b.v. werkgelegenheid, omzetgroei)	Score 0 tot 5			
2.	Draagt het project bij aan de algemene doelstelling: duurzaam en structureel versterking van de sociaaleconomische positie van de agrarische sector in het gebied? Is de bijdrage aan versterking van de sociaaleconomische positie van de agrarische sector gekwantificeerd en onderbouwd in termen van economische spin off?	Score 0 tot 5			
3	Wordt bijgedragen aan thema A? Is de bijdrage aan deze doelstelling gekwantificeerd en onderbouwd?	Score 0 tot 5			
4	Wordt bijgedragen aan thema B? Is de bijdrage aan deze doelstelling gekwantificeerd en onderbouwd?	Score 0 tot 5			
5	Wordt bijgedragen aan participatie voor jongeren in het gebied	Score 0 tot 5			
6	Kent het project ook negatieve effecten op mens, plattelandseconomie en/of omgeving en zo ja, worden afdoende maatregelen getroffen om deze negatieve effecten te compenseren?	Score -5 tot 0			
SUBTOTAAL A.		Minimaal:			
B. Leidende criteria uit de richtsnoeren LEADER		Score	Weging	Minimum score	Motivering score
7	Het project heeft een bottom-up aanpak	Score 0 tot 5			
8	Het project heeft een experimenteel/innovatief karakter	Score 0 tot 5			
9	Het project heeft een voorbeeldfunctie en overdraagbare resultaten	Score 0 tot 5			
10	Er is sprake van samenwerking	Score 0 tot 5			
11	Er is sprake van een integrale of multisectorale aanpak	Score 0 tot 5			
Subtotaal B.		Minimaal:			

C. Kwaliteitstoets		Score	Weging	Minimum score	Motivering score
11	Algemene indruk projectplan en aanvrager	Score 0 tot 5			
12	Heeft het project een realistische doelstelling, d.w.z. mag verwacht worden dat met de beschikbare middelen, kennis en tijd de beoogde resultaten worden bereikt?	Score 0 tot 5			
13	Is de organisatiestructuur duidelijk beschreven? Zijn verantwoordelijkheden tussen betrokken partijen en personen helder beschreven en voldoende afgebakend?	Score 0 tot 5			
14	Is er voldoende zicht op de uitvoerbaarheid? Zijn de benodigde vergunningen al afgegeven, is de financiering rond, kan tijdig beschikt worden over de mensen en middelen die nodig zijn voor de uitvoering? Is de planning haalbaar en realistisch?	Score 0 tot 5			
15	Is er voldoende aantoonbare expertise aanwezig bij de aanvrager, bijvoorbeeld aan de hand van CVs of voorbeelden van eerdere ervaringen?	Score 0 tot 5			
16	Levert het project 'waar voor zijn geld, d.w.z. staan de resultaten in verhouding tot de investeringen in tijd, geld en arbeid?	Score 0 tot 5			
17	Is de continuïteit van de resultaten gewaarborgd, bijvoorbeeld middels een meerjarig exploitatiebegroting en/of beheerplan?	Score 0 tot 5			
SUBTOTAAL C.		Minimaal:			
TOTAAL (Subtotalen A + B + C)		Minimaal:			